

Sievin kunnankirjasto

SIEVIN KIRJASTOAUTOSELVITYS 2018

Kirjastoautolla tulevaisuuteen vai ei? – hanke. Vuoden 2017 AVI-hanke

Pirjo Tuomimäki
28.12.2018

Sisällys

Hanketietoa	2
Kirjastolaki	2
Sievin kunnankirjaston ja kirjastoautotoiminnan historiaa.....	3
Suomen kirjastoautotoiminnasta	3
Sievin kirjastoauto	3
Sievin kirjastoauton lainamäärät.....	5
Sievin kuntatietoa ja tunnuslukuja	7
Kirjastoautoselvityksiä viime vuosikymmeneltä.....	8
Monipalveluautot	9
Uusi kysely kirjastoautotoiminnasta ja sen tulokset	10
Kirjastoautopalvelun yhteistyöhalukkuus lähikunnissa.....	19
Kirjastoauton käyttökustannukset	21
Rahoituskanavia uuden kirjastoauton hankintaa varten	23
Kirjastoautomallit ja uusien kirjastoautojen hankintakulut	24
Lakkauttamisen vaikutukset ja vaihtoehtoiset palvelumuodot	26
Kirjastoauto tuo palvelut kaikille	30
Liitteet.....	32
Lähteet.....	35

Hanketietoa

Hanke on syntynyt tarpeesta uusien Sievin nykyinen kirjastoauto Pauliina 2, joka on tulossa eläkeikään. On aika selvittää kirjastoautopalvelun tulevaisuutta, eri rahoitusmalleja uuden auton hankkimiseksi ja sitä voiko kirjastoautopalvelua myydä tai ostaa lähialueelta. Mikäli kirjastoautopalvelu loppuu, niin millaisia korvaavia, vaihtoehtoisia palveluja kuntalaisille ja kouluille Sievissä olisi tarjolla.

Pohjois-Suomen Aluehallintovirasto hyväksyi selvityshankkeen keväällä 2017. Hankebudjetti koostuu 8000 euron avustuksesta ja 2507 euron omarahoitusosuudesta, alkuperäinen toteutusaika oli 30.9.18 saakka, mutta sille haettiin henkilöstövaihdosten vuoksi lyhyt jatkoaika, joka saatiin 31.12.2018 saakka. Alkuperäisessä hankesuunnitelmassa hanketyöntekijän palkkaukseen varattiin 5 kk, mutta saadun avustuksen perusteella hanke lyheni. Kunnan säästötavoitteiden vuoksi hankkeeseen ei palkata uutta työntekijää, vaan kirjastonhoitaja tekee hanketta osa-aikaisesti oman työnsä ohella, koska toimintakenttä on hänelle tuttu. Hankepäivien ajaksi hänelle palkattiin sijainen peruskirjastotyöhön yhteensä 4 kuukauden ajaksi. Työntekijän osa-aikaisuus hankkeessa pidensi hankkeen toteuttamisaikaa, että se saatiin kunnolla toteutettua. Siksi jatkoaika hankkeen toteuttamiseen vuoden 2018 loppuun saakka oli perusteltu.

Hankkeen aikana osallistuttiin Pohjois-Suomen kirjastoautopäiville Oulussa 8.6.18 ja käytiin Suomen kirjastoseuran järjestämällä Kirjastoautopäivillä Jyväskylässä 9.-10.8.18. Tärkeä osa hankkeen toteuttamista oli kuntalaisille tehty kirjastoautopalvelukysely heinä- ja elokuussa ja lisäksi selvitys, jossa naapuri- ja lähikunnilta kysyttiin halukkuutta kirjastoautopalvelun hoitoon yhteistyössä ja/tai autopalvelun myyntimahdollisuudet. Hankkeen tuloksia esitellään mm. Vapaa-aikalautakunnalle ja Sieviläinen lehdessä.

Kirjastolaki

Kirjasto on lakisääteinen peruspalvelu ja yleiset kirjastot toteuttavat ja vahvistavat perustuslaissa todettuja jokaisen kansalaisen sivistyksellisiä oikeuksia. Laissa yleisistä kirjastoista (1.1.2017 1492/2016) keskeiset kohdat ovat seuraavat:

Lain tavoitteena on edistää (2 §) ”1. väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin”. Pykälässä 5 sanotaan, että ”kunnan tehtävänä on yleisen kirjaston toiminnan järjestäminen”. Ja edelleen, että ”kunnan tulee kuulla asukkaitaan yleisiä kirjastoja koskevissa keskeisissä päätöksissä”. Pykälässä 10 sanotaan ”yleisen kirjaston tulee olla kaikkien käytettävissä ja saavutettavissa”. Yleisten kirjastojen laatusuosituksen mukaan kirjastopalveluita tulee tarjota lähipalveluina. Haja-asutusalueilla palveluita turvataan kirjastoautopalveluilla sekä muulla hakeutuvalla kirjastotoiminnalla.

Kirjastopalveluilla on tutkitusti positiivisia vaikutuksia kuntalaisten elämään. Kirjastopalvelut tarjoavat kaikille kuntalaisille hyvinvointia ja ne koetaan hyödyllisiksi. Kirjasto mm. ehkäisee syrjäytymistä ja edistää yhteisöllisyyttä. Kirjasto tarjoaa virkistystä ja tietoa. Monipuolinen aineisto tukee ihmisiä työtehtävien hoidossa, ammatillisessa kehittämisessä, opiskelussa ja omaehtoisessa opiskelussa. Lapsille ja nuorille kirjasto tarjoaa monipuolista ja jokaiselle ikätasolle sopivaa luettavaa ja muuta aineistoa.

Kirjastopalvelujen saatavuus ja saavutettavuus on erityisen tärkeää lapsille ja nuorille. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus velvoittaa kuntia. Sopimuksessa kehoitetaan kiinnittämään huomiota lapsen kielellisiin tarpeisiin ja lukutaidon merkitykseen sekä levittämään tietoa, aineistoja ja lastenkirjoja. Lasten ja nuorten mahdollisuudet osallistua taiteeseen ja kulttuuriin, kuten kirjastopalveluiden käyttöön, eivät kuitenkaan

toteudu yhdenvertaisesti johtuen mm. välimatkoista ja palveluiden saatavuudesta ja saavutettavuudesta. Kirjastoautopalvelu on helposti saatavaa ja saavutettavaa. Lapsille ja nuorille suunnattu kokoelma pidetään kiinnostavana, monipuolisena ja houkuttelevana hankkimalla kirjastoautoon riittävästi uutta aineistoa.

Sievin kunnankirjaston ja kirjastoautotoiminnan historiaa

Sievissä kunnallishallinto alkoi 1867 ja kirjastotoiminnan ensiaskeleet otettiin 1874. Toiminta oli alkuvuosi-
na lukuseuratyypistä¹. Kirjastotoiminta kunnallistettiin 1921, jolloin kantakirjasto sijaitsi kunnantalolla ja piirikirjastot olivat Korhosessa, Järvikylässä, Kiiskilässä, Jokikylässä, Vanhakirkolla, Karjulassa ja Leppälässä. Uuden kirjastolain myötä 1962 kantakirjasto muuttui pääkirjastoksi ja piirikirjastot sivukirjastoiksi. Sivukirjastot Korhosta eli Asemakylää lukuun ottamatta sulki ovensa 1983 kun kuntaan hankittiin kirjastoauto. Korhosen sivukirjasto lakkautettiin 2000-luvun alussa, mutta lainaustoiminta on kylällä jatkunut kyläyhdistyksen ylläpitämänä.

Sievin kunnankirjasto on kunnan omistuksessa oleva yleinen kirjasto, joka palvelee Sievin kunnan asukkaiden lisäksi alueen muita asukkaita. Kirjasto toimii tiiviissä yhteistyössä muiden Tiekkö-kirjastojen: Alavieska, Kalajoki + Himanka, Merijärvi, Nivala, Oulainen ja Ylivieska kanssa. Kirjastokimpalla on mm. yhteinen lainaajarekisteri ja aineistotietokanta. Sievin kirjasto kuuluu myös Oulun Eteläisen kirjastoihin ja tekee alueen muiden kirjastojen kanssa läheistä yhteistyötä mm. vuosittaisen Ilona-seminaarin merkeissä ja osallistuen yhteisiin kehittämishankkeisiin.

Sievin kunnankirjastolla on kaksi palvelupistettä. Pääkirjasto palvelee vuonna 1993 valmistuneessa kirjastomusiikkiopistotalossa Haikolantiellä ja toinen palvelupiste on kirjastoauto Pauliina II. Auto nimettiin jo toistamiseen Pauliinaksi kirjastonhoitaja Elsa Pauliina Häkkisen mukaan. Ensimmäinen Pauliina-kirjastoauto otettiin käyttöön v. 1983. Kirjastoautotoiminnalla korvattiin lakkautetut lähikirjastot.

Suomen kirjastoautotoiminnasta

Kirjastoautojen määrä parina viime vuosikymmenenä on ollut laskeva. Vuonna 1999 kirjastoautoja Suomessa oli 203 ja vuonna 2017 kirjastoautoja oli enää 134. Pysäkkien määrälle on käynyt samoin, v. 1999 pysäkkejä oli 17 218 ja vuonna 2017 niitä oli 10 244. Kirjastoautojen lainamäärät sen sijaan ovat pitäneet pintansa, vaikka autojen ja pysäkkien määrä on vuosien varrella merkittävästi vähentynyt. Vuonna 2008 kirjastoautolainoja tehtiin reilut 7,5 miljoonaa ja vuonna 2017 lainoja oli edelleen reilut 6,4 miljoonaa.

Sievin kirjastoauto

Kirjastoauto Pauliina II on Suomen 2. vanhin toiminnassa oleva kirjastoauto². Pauliina II on vuodelta 1996, joten ikää sillä on 22 vuotta. Autoa ajetaan kahta reittiä, parillisilla viikoilla ajetaan aamuvuoro ja parittomina viikoilla ajetaan iltavuoro. Kummallakin viikolla on eri pysäkit ja yhden päivän auto on Kannuksessa, päi-

¹ Toimintaideana oli se, että jäsenille hankittiin luettavaa. Jäsenmaksulla tilattiin lehtiä yhdistyksen hoitajan kotiin tai pitäjätupaan ja jäsenet kävivät niitä lukemassa määrääaikoina.

² Suomen vanhin toiminnassa oleva kirjastoauto on Lappajärven kirjaston Lainuri vuodelta 1991.

vä on parillisen viikon keskiviikkona.³ Kannukseen kirjastoautopalvelua on myyty 23 vuotta, vuodesta 1995 alkaen eli yhteistyö alkoi jo aiemman kirjastoauton aikana. Kesäisin⁴ kirjastoauto on seisokissa.

Keskimääräinen kirjastoauton toimintaikä on 15 - 20 vuotta, joten auton uusiminen on ajankohtaista. Uutta kirjastoautoa Sieviin kaivataan kipeästi, koska kulumisesta ja rikkoontumisesta voi tulla lisäkustannuksia kirjastolle/kunnalle, jos auto jää reitille. Korjausten ajalta voi palveluun tulla myös pitkiä seisokkeja, mikä osaltaan vaikuttaa lainausmääriin, jos reittejä jää ajamatta.

Kilometrejä Pauliinalla oli ajettu elokuun 2018 alussa noin 277 787 km ja näillä reiteillä vuodessa kilometrejä kertyy noin 10 000 – 11 000 lisää. Kirjastoauton kilometrimäärä ei ole suoraan verrannollinen henkilökuljetuksiin tarkoitetun linja-auton kilometrimääriin, koska auton runkoa rasittaa kuljetettava kirja-aineisto ja kirjastoauton kulkuväylät ovat osin haasteellisemmat mitä tavallisilla linja-autoilla on. Pauliinan alusta on Volvon valmistama (Volvo B 10 B 5900) ja kori on Kiitokori Oy:n (Carros). Se on rekisteröity N3/ kuorma-auto –luokkaan (kokonaismassa yli 12 tonnia). Pauliinan mitat: pituus 12 m, leveys 2,46 m ja korkeus 3,4 metriä. Pauliina on linja-autotyyppinen ja hevosvoimia autossa on 284 HV (210 KW).

Kirjastoautopysäkkejä kaudella 2017 - 2018 Sievissä oli 89 ja Kannuksen puolella 11, kaikkiaan pysäkkejä oli yhteensä 100. Kirjastoauton pysäkkien määrä on viime vuosina pysynyt samana, vähimmillään pysäkkejä oli v. 2005 72 kpl ja enimmillään vuosina 2000 - 2003 yhteensä 113. Auton pysähdysten aika vaihtelee muutamasta minuutista pariin tuntiin. Kirjastoauton reitit on suunniteltu alueen tuntemuksen ja pitkän kokemuksen pohjalta, reittimuutoksia tehdään asiakkaiden tarpeiden ja käytön perusteella. Kirjastoauton aikataulut ja reitit (Google Maps) ovat esillä sekä kirjaston/kirjastoauton kotisivuilla, että Tiekön verkkokirjastossa. Asiakkaiden aineiston hankintatoiveet täytetään mahdollisuuksien mukaan, kuten pääkirjastollakin tehdään.

Henkilötyövuosia Sievin kirjastoautossa on hieman alle 0,8. Jos henkilökuntaa olisi enemmän, auto voisi liikennöidä myös kesäisin ja/tai viikonloppuisin, mikä nostaisi auton käyttöastetta ja mahdollistaisi monentyyppistä kehittämistä ja toimintaa, kuten paikallisiin tapahtumiin osallistumista. Ihanteellinen henkilötyövuosien määrä kirjastoautoa/monipalveluautoa kohden olisi 2, koska se mahdollistaisi auton potentiaalin täysipainoisen hyödyntämisen ja ajon kahdessa vuorossa.

³ Kannuksessa käyntipäiviä v. 2017 oli yhteensä 21.

⁴ Tarkoittaa koulujen kesäloma-aikaa.

Pauliina II. Auton ulkoasun suunnitteli taiteilija Kari Kuirinlahti.

Sievin kirjastoauton lainamäärät

Sievin auton lainat on tilastoitu erikseen vuodesta 2008 alkaen.⁵ Vertailun vuoksi vieressä oleva suurempi luku on Sievin kirjaston kokonaislainausmäärä ja kolmannen sarakkeen prosenttiluku kertoo auton lainojen osuuden ko. vuoden lainoista.

Vuosi	Auton lainat	Kokonaislainaus	Auton % -osuus kokonaislainoista
2008	36 186	105 009	34.45
2009	36 564	106 450	34.34
2010	29 831	102 807	29.01
2011	30 697	96 357	31.85
2012	40 754	106 312	38.33
2013	40 137	102 538	39.14
2014	41 189	96 278	42.78
2015	47 477	100 245	47.36
2016	47 340	100 562	47.07
2017	40 512	97 019	41.75

Auton lainalukuja kannattaa verrata Sievin kirjaston kokonaislainaukseen. Kirjaston kokonaislainausmäärä on vuosien varrella hieman laskenut, mutta kirjastoautossa lainausmäärä on pitänyt pintansa. Auton osuus kaikista lainoista on vaihdellut alle 30:sta prosentista reiluun 47 prosenttiin eli lainauksesta alle 1/3 ja parhaimpina vuosina lähes puolet on tullut kirjastoautosta. Auton osuus lainamääristä on huomattava ja alueella kirjastoauto on olennainen osa kirjaston palvelurakennetta.

⁵ Kaikki tämän selvityksen kirjastotilastot ovat Suomen yleisten kirjastojen tilastoista. Tarkemmin näihin tilastoihin voi tutustua osoitteessa tilastot.kirjastot.fi.

Sievissä on kahdeksan koulua⁶ ja kirjastoauto käy kaikissa kouluissa/ alakouluissa aamu- ja päiväriteillä, osassa kaksikin kertaa viikossa. Myös yläkoulun oppilailta on lainausmahdollisuus. Lisäksi Kannuksen puolella kirjastoauto käy kolmella koululla.⁷

Lisäksi autolla on omat pysäkit ryhmäperhepäiväkotia Järvirinteellä ja päiväkodeilla Lystilä ja Kakaravaara sekä Kotirinteellä (kotihoiton asumisyksikkö) ja Toimintakeskuksella. Vain Tuulihatun päiväkodilla kirjastoauto ei käy, koska päiväkotia lainaa pääkirjastolta.

Kirjastoauton asiakkaiden ikäjakauma on laaja ja kaikki ovat tärkeitä yhteisöasiakkaita kirjastolle. Suomen Kirjastoseuran v. 2016 tekemän kyselyn mukaan kirjastoautopalveluiden tärkeimpinä kohderyhminä tulevaisuudessa pidetään lapsia, haja-asutusalueen asukkaita ja senioriväestöä.⁸

Kaikkiaan 40,03 % sieviläisistä käytti kirjastokorttiaan vuonna 2017 (Sievin kokonaisasukasluvusta, luvussa mukana myös vauvat). Kokonaislainaus jokaista sieviläistä kohden oli 19,14 teosta (kirja, äänite, kuvatalenne, tms.) Kunnan kirjastolainauksesta reilut 1/3 tai lähes puolet tulee autosta, joten auton palvelut ovat merkittävä osa kunnan kirjastotoiminnasta sekä kuntalaisille toiseksi tärkein kirjastopalvelu. Sieviläisille tärkeä palvelu muutenkin, koska auto kiertää koulut, päiväkodit ja kylät.

Kirjaston merkitys erilaisten aineistojen tarjoajana korostuu, koska maaseudulla ei ole kauppoja tai muita palveluita, joista näitä materiaaleja on helposti tai kuluitta saatavilla. Tiekön verkkokirjaston palvelut ja eaineistot tukevat palveluiden saantia, niillä kenen kotoa löytyvät tarvittavat laitteet, verkkoyhteydet ja käyttötaito. Sieviin rakennettavan valokuidun eli nopeiden tietoliikenneyhteyksien myötä verkkoyhteydet kunnassa paranevat. Osa kuntalaisista voi kuitenkin digitaalisesti syrjäytyä, ja osalle kuntalaisista palvelut pitää tuottaa siihen mobiililaitteeseen, jonka kautta he asiansa hoitavat. Tekniikkaa pitää ottaa avuksi ja sitä pitää hyödyntää entistä enemmän, jos pääsy fyysiseen kirjastoon hankaloituu.

Verkkokauppojen ja e- ja äänikirjapalveluiden tarjonta on myös käytettävissä, mutta niiden palvelu on maksullista, eikä ole siksi kaikkien, kuten vähävaraisten tai lasten, saatavilla. Näissä palveluissa asiakkaalla itsellään pitää olla ajantasaiset laitteet ja teknistä käyttötaitoa. Kirjaston verkkopalvelut on kehitetty kaikenikäisille ja niiden käyttö on ilmaista. Lapset ja nuoret ovat kuitenkin kohderyhmänä aikuisista poikkeavia. He eivät yleensä varaa aineistoja eivätkä tarkista tietyn aineiston saatavuutta etukäteen. Lapset käyttävät sitä kokoelmaa, joka heidän asiointihetkellään kirjastossa tai kirjastoautossa on tarjolla.

Valtakunnallisesti kirjastoautoista lainattujen aineistojen osuus kokonaislainauksesta on pysynyt vuoden 2008 tasolla, jopa hieman kasvanut. Tarkkaa tietoa lasten lainojen osuudesta kirjastoautojen kokonaislainauksesta ei tilastoida, mutta yksittäisten selvitysten mukaan kirjastoauton lainoista lähes 80 % voi olla lasten lainaamia.⁹ Sievistäkin kyläen lapsista ja nuorista löytyy paljon innokkaita lukijoita, jonka osoittaa seuraava tilasto.¹⁰ Kirjastoauton kevätkaudella 2018 lainaustilastojen mukaan kirjastoauton kaikki lainat olivat yhteensä 21 061 kappaletta.

⁶ Jokikylä, Jyrinki, Järvikylä, Kiiskilä, Lauri Haikola, Korhonen, Leppälä ja Jussinpekka.

⁷ Hanhineva, Märsylä ja Roikola.

⁸ Kirjastoautotoiminta murroksessa – yhteenveto kirjastoautojen tilanteesta Suomessa, Suomen kirjastoseuran selvitys 19.8.2016.

⁹ Kirjastoautotoiminta murroksessa – yhteenveto kirjastoautojen tilanteesta Suomessa, Suomen kirjastoseuran selvitys 19.8.2016.

¹⁰ Asiakasryhmän iän mukaan tilastohakua ei voi tehdä, mutta haku osastojen mukaan onnistuu – toki lapsi tai aikuinen voi lainata ristiin toisen tai toisten osastojen kirjoja. (Osastojako: aikuiset, nuoret aikuiset, nuoret ja lapset).

	Määrä (kpl)	%-osuus lainoista
Aikuisten osaston lainat	3 745	17,78 %
Lasten osaston lainat ja lasten kuvakirjat	10 252	48,67 %
Nuorten osaston lainat	6 144	29,17 %
Nuorten aikuisten osaston lainat	487	2,31 %
Muut osastot yhteensä (suurimpana varastokirjat)	433	2,05 %
Kaikki lainat yhteensä	21 061	

Lasten, nuorten ja nuorten aikuisten osastojen lainat tekevät yhteensä 80,15 % koko kirjastoauton kokonaislainamäärästä eli reilut 4/5!

Monilla pienillä kylillä kirjastoautopalvelut ovat ainoita julkisia palveluita, joita kunnat tarjoavat kuntalaisilleen ja sen voi saada lähipalveluna jopa kotipihalle asti. Opetusministeriön yleisten kirjastojen laatusuosituksen mukaan 80 prosentilla väestöllä palvelupaikka tulee olla enintään 2 km:n päässä ja kirjastoauto-pysäkki enintään yhden kilometrin päässä kotoa. Jos pysäkillä ei ole ollut mitään asiointia, niin sellainen pysäkki on ollut järkevää lopettaa. Nykyisellään Sievissä laatusuositus pääosin toteutuu ja se vaikuttaa positiivisesti elämisen laatuun kylillä ja maaseudulla.

Kirjastoautopalvelun etuna on asiakkaiden ja heidän elämäntilanteensa tunteminen. Autossa tärkeää on läsnäolon merkitys, toisen ihmisen kohtaaminen. Palvelun luonne autossa on yksilöllisempää kuin kivijalka-kirjastossa, eräs pitkäaikainen kirjastoauton kuljettaja kuvaili leikkisästi työtään ”intiimipalveluksi”.

Sievin kuntatietoa ja tunnuslukuja

Sievin väestökehitys viimeisen 50 vuoden aikana on ollut nouseva. Huippu saavutettiin vuonna 2010, jolloin väkiluku Sievissä oli 5310. Sen jälkeen väestökehityksen suunta on ollut loivasti laskeva ja Tilastokeskuksen ennusteen mukaan loiva lasku jatkuu seuraavat 20 vuotta.

Vuosi	Väkiluku	
1977	4443	
1987	4640	
1997	4969	
2007	5257	
2017	5035	
2027	4747	(ennuste)
2037	4553	(ennuste)

Sievi tunnetaan teollistuneena maaseutukuntana, jossa on runsaasti teollisia työpaikkoja, maaseutuyrittäjyyttä ja jossa peruspalvelut ovat kunnossa. Työpaikoista jalostuksessa on 55,6 %, palveluissa 31,2 % ja alkutuotannossa 12 %.¹¹ Sievi on tunnettu työpaikkaomavaraisuudesta mikä tarkoittaa myös alhaista työttömyysastetta. Kuntalehden vuoden 2015 tilastoihin perustuvan selvityksen mukaan Sievi oli Suomen toiseksi teollistunein kunta Pyhännän jälkeen. Vielä vuonna 2017 työpaikkoja oli lukumääräisesti enemmän kuin työllistä työvoimaa.

¹¹ Kaikki luvut on otettu Tilastokeskuksen tietokannasta: <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html>. Haku-päivä 26.6.2018.

Sievin väestö on koko maahan verrattuna nuorta. Seuraavaan on koottu eri ikäryhmien prosenttiosuus väestöstä:

	Koko maa	Sievi
alle 15-vuotiaiden % -osuus väestöstä	16,2	26,7
15–64-vuotiaiden % -osuus väestöstä	62,5	55,3
yli 64-vuotiaiden % -osuus väestöstä	21,4	18,0

Kunnan taajamat ja kylät ovat seuraavat: Korhonen eli Asemakylä, Jokikylä, Jyrinki, Kiiskilä, Karjula, Haikola eli Kirkonkylä, Kukonkylä, Järvikylä, Leppälä/Lahdenperä ja Sievinkylä (Vanhakirkko, Markkula ja Sievinmäki).

Kunnassa on kolme päiväkotia (Kakaravaara, Lystilä ja Tuulihattu) ja yksi ryhmäperhepäiväkoti (Järvirinne). Lisäksi perhepäivähoitajia on noin 10 henkeä. Esiopetusta annetaan tulevana vuotena Jyringissä, Järvikylällä, Kiiskilässä, Korhosessa, Leppälässä ja keskustassa, esikoulut ovat koulujen yhteydessä. Kunnassa on seitsemän alakoulua (Jokikylä, Jyrinki, Järvikylä, Kiiskilä, Lauri Haikola, Korhonen ja Leppälä) joista kuusi toimii sivukylillä. Kunnassa on Jussinpekan koulu (yläkoulu 7 - 9 lk) ja lukio kuntakeskuksessa. Oppilasmäärän ennuste syksyille 2018 on 1076 oppilasta, näistä esikoululaisia on 99, alakoululaisia 609, yläkoululaisia 265 ja lukiolaisia 103.

Ikääntyneille Sievissä on kolme kotihoidon palvelukotia ja kolme hoiva- ja asumispalveluiden palvelukotia (ympäri vuorokautinen hoito). Maaseudun väestö ikääntyy ja ikäihmiset suuntaavat kyliltä keskustaän lähemmäksi palveluita.

Kirjastoautoselvityksiä viime vuosikymmeneltä

Sievin kirjastoautopalveluista on viimeisen seitsemän vuoden aikana tehty kaksi opinnäytetyötä, molemmat kyselytutkimuksia. Vuonna 2011 valmistui Merja Sandholmin Sievin kirjastoautosta monipalveluauto: tutkimus asiakkaiden kiinnostuksesta kirjastoautossa tarjottaviin oheispalveluihin ja vuonna 2014 Riikka Heikkilän Sievin haja-asutusalueen kirjastopalvelut, kyselytutkimus asiakkaille. Näihin selvityksiin on koottu hyvät taustatiedot, jota uudella kyselytutkimuksella päivitettiin.

Sandholmin tutkimuksessa selvitettiin kirjastoauton palveluiden kehittämistä monipalveluauton näkökulmasta eli mitä voidaan tarjota ja mitä asiakkaat haluavat perinteisten kirjastoautopalveluiden (lainaus, palautus, varaukset) lisäksi. Osa asiakkaista toivoi internetin käyttömahdollisuutta (sähköisiä palveluita) ja osa postimerkkien myyntiä (postipalvelut) ja ajatteli, että oheispalvelut tuovat kirjastoautopalvelulle lisäarvoa. Osa asiakkaista ei kaivannut uusia palveluita, vaan koki senhetkisen palvelutilanteen hyvänä ja toivoi palvelun jatkuvuutta. Tutkimuksessa mietittiin, että voidaanko monipalvelulla ja auton tehtävien laajentamisella turvata kirjastoautopalvelun jatkuminen. Tutkimusaineiston puutteena oli pieni vastaajamäärä.

Heikkilän selvityksen mukaan kirjastoauton asiakkaat ja koulut olivat yhtä mieltä siitä, että kirjastoauto lisäpalveluineen olisi paras tapa järjestää haja-asutusalueen kirjastopalvelut. He olivat myös tyytyväisiä nykyisiin kirjastoauton palveluihin. Lisäpalveluista suosituimpia olivat ennakkoäänestys, postin palvelut, Kelan lomakkeet sekä tulostus- ja kopiointimahdollisuus. Asiakkaat halusivat, että kirjastopalvelu tulisi heidän luokseen, eikä toisin päin. Joillekin kylille toivottiin lisää iltapysäkkejä. Myös Heikkilän kyselytutkimuksen puutteena oli se, että vastaajamäärät jäivät pieniksi, joten vastaajat edustavat vain osaa kuntalaisista ja kunnan kouluista, eikä tuloksia voi sen vuoksi yleistää. Toki selvitys on suuntaa-antava.

Hyviä kirjastoautotutkimuksia ovat myös Suomen kirjastoseuran selvitys v. 2016. Eniten hyötyä hankkeen toteutuksessa oli kuitenkin Haapaveden, Haapajärven ja Pyhäjärven kirjastojen Kirjastoautopalvelut jatku-
maan –kehittämishankkeen tuoreesta (27.4.2018) ja ansiokkaasta hankeraportista ”Kirjastoautopalvelut
jatkumaan”. Raportin kirjoitti hanketyöntekijä Tiina Harle. Tärkeintä raportissa oli käytettävissä olevien
rahoitusmuotojen selvittäminen ja tämä Sievin selvitys nojaa rahoituskanavien osalta vahvasti em. raport-
tiin, josta otettiin suoria lainauksia.

Monipalveluautot

Nykyään kirjastoautot ovat usein monipalvelukirjastoautoja ja uusien autojen hankinnassa monipalvelut
voivat olla tärkeässä asemassa, vaikka kirjaston peruspalvelut ovat ensisijainen ja tärkein palvelumuoto.
Erilaisia palveluita on kokeiltu ja toteutettu jo 1970-luvulta lähtien. Monipalvelut pitää suunnitella ja räätä-
löidä niin, että hyödyttävät sieviläisiä pitkällä tähtäimellä. Uusien palveluiden tulee olla sellaisia, että ne
eivät vie liikaa aikaa tai tilaa varsinaiselta kirjastotyöltä, mutta tuovat lisäarvoa tarjottuun peruspalveluun
eli palvelu tukee kirjaston omia ydintoimintoja. Lisäksi uusia palveluja mietittäessä niiden lähtökohtina tu-
lee olla toteutettavuus ja pitkän tähtäimen ylläpitäminen.

Pohjois-Suomen kirjastoautopäivillä 8.6.2018 esiteltiin Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin läänin kirjastoautoissa
viime vuosina kokeiltuja ideoita ja kirjastoautohankkeita. Mielenkiintoinen ja uudenlainen palvelu oli esim.
Rovaniemellä toteutettu ROLLERI2018, joka on kirjaston ja nuorisopalveluiden yhdessä toteuttama palvelu
Rovaniemen kylille. Aloite palvelun kehittämiseksi tuli nuorisopuolelta. Monipuolisilla harrastevälineillä
varustettu kirjastoauto Rolleri-Roi kiersi kesän ajan kylillä ja tapahtumissa tarjoamassa harraste-, tiedotus-,
neuvonta- ja kirjastopalveluita. Nuorisopalveluiden toiminta on suunnattu 10 - 20 -vuotiaille nuorille, mutta
kirjaston palvelut ovat avoimia kaiken ikäisille. Kirjastoauto on liikkuva nuorisotila, joka käy viikoittain kylillä
ja nuorisotyöntekijä tulee tuolloin auton mukaan ja järjestää nuorille ohjattua toimintaa (tapahtumia, pele-
jä, kilpailuja sen mukaan mitä nuoret haluavat) tai keskustelee nuorten kanssa. Pysäkit ovat koulujen tai
kylätalojen piha-alueilla ja kirjastoauton sivussa on käsikäyttöinen katos/markkiisi, jotta toimintaa voi laajen-
taa auton ulkopuolelle. Kirjastoauto on harvaan asutuilla alueella tärkeä palvelu ja kunnan julkisivu.
Toinen palvelu, joka Sievissäkin voisi olla suosittu on aktiivista kansalaisuutta tukeva äänestysbussi. Kirjas-
toauto kiertää ennakoöänestysviikolla (esim. pe, la ja su) kylillä, kuljettaja on kuskina ja mukaan tarvitaan
lisäksi kaksi vaalitoimitsijaa. Vaaliedokkaiden tekemät kirjat pitää siirtää äänestyksen ajaksi pois, eikä sa-
malla voi lainata. Muuten palvelu on ollut suosittu, esim. Nivalassa palvelu on toiminut noin 10 vuotta ja
äänestäjiä bussissa käy reilut 200 henkeä äänestystä kohden. Äänestysbussipalvelua tarjoavat myös ainakin
Tornion, Sodankylän ja Kemijärven kirjastoautot.

Kolmas vartenotettava palvelu voisi olla verenpaineen ja kolestrolin mittaus, joka on mm. Kemijärven kir-
jastoautoon paljon asiakkaita tuonut palvelu. Verenpaineen voi mitata maallikko, jos on laitteet, mutta
kolestrolin mittaamiseen tarvitaan auton matkaan terveydenhoitoalan ammattilainen. On myös kirjastoau-
toja, joissa on jaettu rokotuksia, kuten influenssarokotusta.

Oulussa kirjastoauto Onneli mahdollistaa erilaisten kirjapiknik ja popup -tapahtumien järjestämisen, kun
autolla hurautetaan mukaan tapahtumiin, kauppakeskusten, koulujen yms. piha-alueille.

Monipalveluautossa voidaan tarjota:

- ✓ sosiaali- ja terveystoimintaa, jos saadaan ammattilaisia vierailijoiksi. Rajoittavia tekijöitä ovat tila ja aika, sekä äänieristyksen puute.
- ✓ apteekkiyhteistyö (kaappitila reseptivapaille lääkkeille, reseptilääkkeiden kuljetus). Toiminta on luvanvaraista. Apteekkari hakee ja maksaa luvan.
- ✓ muut palvelut (erilaiset tiedotuspisteet & lomakkeet, asiakastietokone ja nettiyhteys, sähköisen asioinnin palvelut, kopiointi- ja tulostusmahdollisuus, äänestäminen, palautuspalvelu (käytetyt lamput, akut patterit, lääkkeet).
- ✓ postipalvelu (kirjeiden ja pakettien kuljetettavaksi jättäminen postiin, postimerkit)
- ✓ kauppakassien tai tavaralähetysten kuljetus (esim. aineistoa kirjaston kotipalvelun asiakkaille, tarvikkeita kotihoidon asiakkaille, jne)
- ✓ kahden matkustajan kuljettaminen
- ✓ lasten- ja nuortentapahtumat (kohtaamispaikka, askartelu, konsoli- ja lautapeliä pelaaminen, lainaaminen, satutuokiot, kirjavinkkaus, av-laitteet (projektorit & kangas/näyttö), muu harrastustoiminta)

Mahdollisia yhteistyökumppaneita monipalvelujen toteuttamiseen löytyy useita. Alueella on mm. aktiivisia kyläyhdistyksiä, nuorisotyötä (etsivä nuorisotyö) tai eri virkailijoiden vierailut reiteillä (Kela, työvoimatoimisto, pankit, hoiva-ala).

Palveluun käytettävissä oleva aika on myös tärkeä tiedostaa suunnitteluvaiheessa. Onko palvelu sellainen, että se on autossa aina läsnä vai onko sitä varten tehtävä uusia aikatauluja, kun vierailevat palvelut ovat mukana (terveydenhoitaja, nuoriso-ohjaaja, jne). Ehtiikö palvelun toteuttamaan muutamassa minuutissa, siinä ajassa minkä kirjastoauto pysähtyy pysäkillä vai tehdäänkö vaihtelevia reittejä, joissa pysähdysaika on pidempi? Palveluiden lisääminen vaatii myös lisäresursointia ja koulutusta. Oheispalveluiden tuottaminen voitaisiin toteuttaa vaikka erillisenä projektina, jolloin eri palveluita voidaan kokeilla ja nähdään niiden tarpeellisuus.

Uutta kirjastoautoa suunniteltaessa tulee huomioida myös kunnan turvallisuusriskit tai -uhat. Kun järjestetään suurempia yleisötapahtumia, niin kirjastoautoa voidaan käyttää turvallisuutta lisäävänä liikenneesteenä, josta puhutaan myös ”terrorismitestienä” tai ”terroristitulppana”. Näin toimitaan jo monessa Suomen kaupungissa, lähin esimerkki tulee Kajaanista. Turvallisuuskysymyksiin yleisötapahtumissa tulee ennakolta varautua ja kirjastoauto on oivallinen myös siihen tarkoitukseen, koska se on painava, mutta kuitenkin helposti liikuteltavissa, toisin kuin perinteiset betoniesteet.

Uusi kysely kirjastoautotoiminnasta ja sen tulokset

Uuden kuntalain mukaan kuntalaisten osallisuutta pitää lisätä eri keinoin ja kyselyillä palveluiden käyttäjiä halutaan saada mukaan päätöksentekoon. Viimeisen vuoden aikana on taajaan ollut erilaisia asiakastytyväisyysskyselyitä kirjaston käyttäjille. Syksyllä 2017 oli Pohjois-Pohjanmaan kirjastojen asiakaskysely ja huhti- / toukokuussa 2018 Yleisten kirjastojen käyttäjäkysely, joten kirjaston asiakkaat alkavat puuttua kyselyihin. Ensimmäisessä kyselyssä vastauksia saatiin 34 ja toisessa 30, siksi uusin kysely pidettiin lyhyenä, ytimekkäänä ja nopeasti vastattavana (1 A4-sivu), jotta siihen ehtii vastata esim. kirjastoauton pysähdysten aika-

na. Useampiakin asioita kyselyllä olisi voinut ja haluttu selvittää, mutta riskinä olisi ollut vastaajien ja vastausten väheneminen em. syystä.

Kysely oli avoinna 1.7 – 31.8.2018 välisen ajan ja siihen pystyi vastaamaan sähköisesti (Google Forms) tai paperilomakkeella, jota jaettiin kirjastossa, kirjastoautossa ja Muttimarkkinoilla. Kun vastausaikaa oli kaksi kuukautta, niin sillä toivottiin saatavan kaikenlaisten palvelunkäyttäjien vastauksia (vakinaiset asukkaat, kesäasukkaat, kirjastoautopalvelun käyttäjät, myös ns. ei-käyttäjät) ja vastausaikaa oli riittävästi kaikille. Kyselystä tiedotettiin paikallislehti Sieviläisessä, kuntatiedotteessa, Facebookissa, kirjaston ja kauppojen ilmoitustauluilla. Kyselytutkimus lähetettiin elokuussa myös suoraan kouluihin (koko opetushenkilöstölle) ja toivottiin, että sitä voitaisiin mahdollisuuksien mukaan välittää esim. Wilman kautta vanhemmille. Ei ole kuitenkaan tietoa, että moniko vanhempi sai kyselyn koulun kautta. Kiitoksen kyselyn markkinoinnista ansaitsee Sieviläinen-lehti, jossa kysely vielä elokuun lopulla tuotiin esiin.

Kyselyn porkkanaksi Avin suostumuksella järjestettiin arvonta, jossa palkintona oli 4 kpl 50 euron arvoisia lahjakortteja paikallisiin liikkeisiin. Palkinnot arvottiin 7.9.18 vapaa-aikatoimen kehittämispäivässä ja lahjakortit toimitettiin voittajille.

Kyselyssä pyydettiin arvioimaan nykyisen kirjastoautopalvelun laatua ja kirjastoautopalvelun jatkuvuuden tärkeyttä asteikolla 1 - 10. Loput kysymyksistä haluttiin toteuttaa mahdollisimman avoimin vastausvaihtoehtoin, niin etteivät valmiit vaihtoehdot rajaa vastaajien omia ajatuksia, olipa vastaus myönteinen tai kielteinen. Kyselyvastauksista saatiin yhteensä 85 kappaletta, Sievin asukkaista 1,7 % vastasi kyselyyn. Puolet vastauksista saatiin paperisina (43 kappaletta) ja puolet sähköisinä (42 kappaletta). Molemmat vastaustavat puolustavat paikkaansa.

Vastaajilta kysyttiin *kaksi taustakysymystä, ikä ja sukupuoli*. Suurin osa vastaajista oli naisia, 59 henkeä 69,4 % vastaajista. Miehiä vastaajista oli 20 henkeä (23,5 %) ja sukupuolensa jätti ilmoittamatta 6 vastaajaa (7,05 %).

Vastaajat jaettiin eri ikäryhmiin 10 vuoden välein:

Ikäryhmä	Lukumäärä	%-osuus vastaajista
0-10 vuotiaita	0	0 %
11–20 vuotiaita	8	9,41 %
21–30 vuotiaita	8	9,41 %
31–40 vuotiaita	18	21,17 %
41–50 vuotiaita	13	15,29 %
51–60 vuotiaita	10	11,76 %
61–70 vuotiaita	9	10,58 %
71–80 vuotiaita	5	5,88 %
81–90 vuotiaita	1	1,17 %
Ikänsä jätti ilmoittamatta	13	15,29 %

Harmillisesti kysely ei näyttänyt tavoittavan nuorinta ikäluokkaa 0 – 10 vuotiaat lainkaan ja heidän ääntään ei tässä saatu kuuluviin. Lapsille olisi pitänyt räätälöidä oma kysely, jossa ns. kouluarvosanat olisi muotoiltu

toisella tavalla, sillä nykyisille alakoululaisille perinteinen numeroarviointi ei ole tuttu käsite. Tätä seikkaa ei huomattu kyselyn tekovaiheessa.

Eniten vastaajia saatiin ikäluokasta 31 – 40 –vuotiaat, yli viidesosa kaikista vastaajista. Tämä ikäryhmä koostuu jo perheellisistä ja työssäkäyvistä henkilöistä ja osoittaa kyselyn perusteella muita ryhmiä suurempaa aktiivisuutta ja kiinnostusta kirjastopalvelua kohtaan. Valistuneen arvauksen mukaan tämä ikäryhmä on huolissaan myös oman jälkikasvunsa kirjastopalvelun eli lukutaidon ja lukemisharrastuksen tulevaisuudesta.

Huom. muutamissa vastauksissa oli tunnistetietoja, kuten nimiä. Ne poistettiin, jotta yksittäisiä vastaajia ei voida tunnistaa.

Kysymykseen *käytätkö Sievin kirjastoauton palveluita* saatiin yhteensä 86 vastausta. Kyllä vastasi 55 henkilöä eli lähes 2/3 (64 %) vastaajista. Ei vastasi 31 henkilöä, reilut 1/3 (36 %) vastaajista.

Myönteiseen kannan kolme päätekijää: hyvä palvelu, lyhyt matka ja helppous.

Kielteiseen kantaan vaikuttivat taas: ei omakohtaista tarvetta (joko asuu keskustassa tai pääkirjasto on asiointimatkan varrella) ja aikataulut eivät sovi.

Seuraavassa vapaat vastaukset/ perustelut (miksi?) molempiin vastauksiin:

”Kyllä” vastaukset:

- Tykkään lukea kirjoja. Palvelu ystävällistä & asiakaslähtöistä. Hyvä Heikki! Hyvä kun käy sivukylillä!!
- Kirjastoauto tuo kirjat lähelle ja palvelu pelaa loistavasti.
- Kirjat ja lukeminen olleet tärkeitä lapsesta asti. Mahtavaa että kirjastoauto tuo palvelut myös sivukylien lapsille, nuorille, aikuisille ja eläkeläisille.
- On minulle todella tärkeää, että kirjastoauto käy (Kiiskilän) kylällä. Ja ilman sitä olisi hankalaa kirjastossa käyminen kun illalla pitäisi saada kuski että pääsisi pääkirjastolla käymään. Halutaan palvelua ja toivon, että kirjastoauto saisi vielä jatkaa toimintaa.
- Kirjastoauto tuo palvelut lähelle.
- Koska ei tarvitse lähteä kirjastoon asti.
- Kirjastoauto tulee lähelle kotiani, eikä tarvitse lähteä kirkolle.
- Mukava käydä kun omalla kylällä käy
- Pysähtyy kodin nurkalla. Helppo.
- Auto käy lähipysäkillä niin siihen on helppo tulla ja nopea, kun muistaa että on kirjastoautopäivä.
- Koululaisten kanssa aina kun auto liikennöi koulun pihalla. Kirjastoauto on erittäin tärkeä sivukylien kouluilla! Ja myös Lauri Haikolan (koululle).
- Oppilaiden kanssa käytämme kirjastoauton palveluita.
- Eskariopena työn puolesta. Todella tärkeää sivukylien koululaisille.
- Se tulee sopivan lähelle ja helpommin tulee lasten kanssa sieltä haettua heille lukemista (aina ei tule kirjastoon asti lähdettyä). Se on myös lapsille mieluinen ”tapahtuma”, kirjastoautolla käynti.
- Ne ovat hyviä
- Hyvin hyödyllinen ja käy lähempänä asiakasta
- Koska aina ei jaksakaan lähteä kirjastolle asti
- Palvelut tulevat lähelle. Helppo käyttää. Mukava palvelu
- Ihana lähipalvelu. Lapsille viikon kohokohta.
- Pääkirjasto kaukana ja autolla hyvä palvelu ja lehtiäkin mukavasti.
- Palvelee kiitettävästi, kun asun sivukylällä.
- Koulussa käy kirjastoauto. On hyvä kun se pysähtyy myös lähellä pysäkillä.
- Varsinkin palauttaminen on näppärää, samoin lapset tykkäävät käydä.

- Kirkonkylälle on sivukylältä matkaa ja julkisia yhteyksiä on hyvin vähän. On hienoa että kirjastoauto tulee asiakkaan luo omalle kylälle. Lukeminen on minulle rakas harrastus, täyttää yksinäisiä päiviä ja tuo sisältöä elämään.
- Sivukylällä asuvalle tosi hyvä juttu. Ei tule aina lähdettyä pääkirjastoon.
- Saa ilmaiseksi
- Uudet kirjat ehkä paremmin esillä
- Kirjastoautossa on tunnelmaa, meillä ei ole kirjastoonkaan mahdoton matka, mutta onhan se kiva kun auto tulee ovelle asti.
- Lyhyt matka hakea lukemista
- Käy lähellä!
- Helppo käydä, lyhyt matka.
- Käy täällä sivukylällä melkein pihassa
- Kirjastoauto tärkeä sivukyläiden kulttuuripalvelumuoto, varsinkin nykyään valetiedon aikakaudella.
- Käytän kirjastoauton palveluja lähinnä käydessäni lomalla Sievissä.
- Helppo käydä lainaamassa kirjoja koska kirjastoauto pysähtyy kotimme lähelle.
- Lainaan mielenkiintoisia kirjoja ja dvd-levyjä
- Auto käy melkein ovelle niin helppo ja vaivaton hakea kirjat niin itselle kuin lapsillekin iltasatukirjat.
- Mukava ja helppo käydä lasten kanssa kirjastoautolla kun auto pysähtyy lähellä kotiamme. Hyvä valikoima kirjoja, hyvä palvelu.
- Käy omalla kylällä
- Koska asun Xkylällä, ja kirjastoauto kulkee viikottain täällä.
- Aina ei tarvitse lähteä kylälle kirjastoon
- Koska en asu kirkolla
- Jos kohdalle sattuu käyn

"Ei" vastaukset:

- Asioin kirjastossa samalla, kun käyn kirkonkylällä kaupassa
- Käyn kirjastossa, en autossa.
- Autolla tulee muutenkin käytyä kylällä niin voi samalla käydä kirjastossa, jossa valikoima on parempi.
- Asun keskustassa
- Lainaan aika harvoin kirjoja ja silloin kun lainaan, niin käyn kirjastossa. En usein kerkeä koulun jälkeen kirjastoautolle, kun koulu loppuu myöhään.
- Asun keskustassa. Joskus kun olen X:n asunnolla, käytän.
- Käyn kirjastossa enkä tarvitse kirjastoauton palvelua.
- Käyn pääkirjastossa
- Pääsen kirjastoon vielä omin jaloin
- Pääsen helposti pääkirjastolle, jos tarvitsen kirjastopalveluja
- Pääkirjasto tarpeeksi lähellä meitä
- Joskus käyttänyt
- En tällä hetkellä. Käytän kirjastopalveluja kirjastossa.
- En asu enää vakituisesti Sievissä, joten kirjastoautoa ei tule käytettyä.
- Käyn keskustan kirjastossa
- Asun kirkonkylällä
- Kirjasto lähellä, mutta lapset käyttävät kirjastoauton palvelua.
- En kerkeä enään, koska auton aikataulut eivät ole hyvät monenkaan yläaste tai lukiolaisen lukujärjestyk-

selle.

-Asun keskustassa

-Peruskouluikäisenä käytin paljonkin, mutta enään en, sillä omat aikatauluni eivät sovi yhteen kirjastoauton aikataulujen kanssa.

-En lue.

-No ei tässä lähellä käy, en tiedä aikatauluja milloin tällä kylällä käy. Ja kun ei näy kotiin niin ei vaan muista. Lapset käy koulussa (kirjastoautolla).

-En käytä, mutta lapset käyttävät!

-Eipä tule käytyä ja luen harvoin

Asiakkailta kysyttiin *miten hyvin nykyiset kirjastoautopalvelu palvelevat heitä asteikolla 1 - 10*. Asteikolla yksi tarkoitti heikkoa/ heikosti ja kymmenen erinomaista/ erinomaisesti. Vastauksia saatiin 81 kappaletta. Vastauksista huonoja ja tyydyttäviä arvosanoja (6 ja alle) tuli vain 10 kpl (11,76 %), hyviä arvosanoja (numerot 7 & 8) tuli yhteensä 15 kpl (17,64 %) ja erinomainen (numerot 9 & 10) huikeat 56 kpl (65,88 %). Vain neljä vastaajaa (4,7 %) jätti kysymykseen vastaamatta

Seuraavassa eri asteikoille annetut määrät:

1	0 kpl
2	1 kpl
3	1 kpl
4	1 kpl
5	5 kpl
6	2 kpl
7	2 kpl
8	13 kpl
9	20 kpl
10	36 kpl
Ei vastausta	4 kpl

Kysymykseen *onko kirjastoauton toiminta vastannut odotuksia* vastasi 81 henkeä. Heistä kyllä vastasi 77 henkilöä (90,58 %), ei neljä henkilöä (4,7 %) ja vastausta tähän kysymykseen ei saatu neljältä henkilöltä (4,7 %).

Kirjastoauton toiminta näyttää aika hyvin vastanneen asiakkaiden odotuksiin.

Seuraavassa vastaajien perustelut:

-Jos joku kirja ei löydy pääkirjastosta niin löytyy autosta. Syrjäkylälle ehdoton

-Silloin kun olen tarvinnut, se on onnistunut ja myös kirjastosta haetut kirjat olen saanut autoon palauttaa.

-Kirjastoautossa on minusta hyvä kirjavalikoima.

-Koulun pihalla palvelua tarjotaan lapsille. Se on hyvä tapa kannustaa lukemaan ja asioimaan.

-Hyvä palvelu ja hyvät kirjat.

-Asiakaspalvelu pelaa, lapset pääsee käymään.

-Hyvä palvelu ja tarpeellinen.

-Autosta saa aina hyvää lainattavaa. Palvelu hyvää. Käy sopivin väliajoin (joka toinen viikko).

-Kirjastoautossa laaja valikoima kirjoja. Hyvä palvelu.

-Olen usein saanut sieltä haluamani kirjan.

-Luettavaa löytyy aina

-Saa lainattua kirjoja lähinnä lapsille luettavaksi

-Ne on parhaita x 2

- Kirjastoautossa on ystävällinen ja asiantunteva palvelu
- Palvelu erinomainen. Koululaisille tosi tärkeä. Kirjastossa käynti sivukyliltä harvempaa. Kirjastoauto tuo palvelut kaikille.
- Tärkeää että palvelua on sivukylilläkin.
- Kirjastoauton toiminta on vastannut odotuksiani. Varausmalli on toiminut erittäin hyvin ja samoin saapumisilmoituspalvelu tänne on ollut todella hyvä, kannatan tätä. (varausmallilla asiakas tarkoittaa ilmaista seutuvarausjärjestelmää).
- Palvelu pelaa
- Käyntikerrat tarpeeksi usein. Kuski ottanut hyvin huomioon asiakkaan lukutottumukset.
- Kulkee ajallaan ja palvelee sivuilla olevia kyliä ja saan asianmukaista tietoa kirjoista.
- Olen saanut hyvin minua miellyttäviä kirjoja
- Olen saanut lukemista ja on pystynyt varata kirjoja.
- Voin käydä kaupan vieressä kirjastoautolla joka toinen viikko ja toisilla koulun pihassa. Ei parempaa palvelua ehkä saa muualla kuin tuossa autossa.
- Kirjavalikoima on hyvä, lähelle kotia pysähtyy.
- Hyvä palvelu, lähellä kotia, sopiva aikataulu.
- Olen ollut positiivisen yllättynyt kuinka usein kirjastoauto vierailee lapsuudenkotini lähellä kotikylässä. Erytisesti koulupysäkillä on mukavan vilkasta ja auto pysähtyy pidempään, joten luettavan etsimiseen on hyvin aikaa. Kirjastoautossa vaikuttaa myös olevan monipuolinen ja ajantasainen kokoelma ja tärkeimmät kohderyhmät on huomioitu hyvin. Autossa on leppoisaa, kodikas tunnelma, kuljettaja-virkailija tuntee asiansa ja palvelee asiakkaitaan ystävällisesti.
- Se mitä on halunnut lainata on yleensä aina saanut autolta. Ja saatiin myös pysähtymispaikka lähemmäksi.
- Erittäin ystävällinen ja avulias kuljettaja-virkailija. Etsii ja hankkii minulle mieluista luettavaa. Hänellä on vähän aikaa rupatellakin. Kirjastoauton käynti on viikon kohokohta.
- On ajallaan ja aina löytynyt jotain luettavaa ja lapsille tärkeä.
- Hyvä palvelu!
- Auto tulee melkein viereen uutuuksineen.
- Sieltä löytyy lapsille lukemista.
- Toimii
- Kirjastoauto pysähtyy postilaatikkomme kohdalla. Ei tarvitse lähteä kauas lainaamaan kirjoja.
- Auto pysähtyy koulun pihalla, korvaa koulukirjaston puutetta.
- Kirjastoauto tulee 20 metrin päähän kodista ja tarjonta on ihan riittävä.
- Kiva lisäpalvelu tänne sivukylälle! Ei aina tarvitse lähteä merta edemmäs kalaan.
- Käy omalla kylällä ja lapset pääsee kirja-autolle.
- Lapset ovat saaneet lainata monipuolisesti
- Mukava että kirjastoauto kulkee ja toivon että lapset innostuisivat lukemaan enempi kuin minä. Kouluilla kirjastoauton käynti on ehdoton.
- Hyvä valikoima ollut kun viimeksi käyty.
- Perinteinen kirjastoauton toiminta hyvin hallussa. Ainakin viime käynnilläni oli tarjolla uutta aineistoa ja kuski vinkkasi kirjoja, joista voisin pitää.
- Mahtava palvelu
- Autossa on mukavaa asioida, koska kuski on mitä parhain.
- Sen mitä olen kirjastoautossa töideni puolesta vierailut, palvelu on toiminut hyvin.
- Auto käy koululla ja palvelee siten oppilaita ja koulua.
- Kaukana asuville tärkeä palvelu

- Kattava valikoima, korvaa koulukirjaston
- Hyvää palautetta sivukyliltä palvelusta.
- Kirjastoauto käy päivällä niin en kovin usein pääse. Ilta-aika olisi parempi.
- Ei ole odotuksia
- Aikataulu haasteellinen
- Lisää erilaista, uutta luettavaa. Aikakauslehtiä lisää ja useampia kappaleita, ei liian vanhoja.
- Työvuorojen takia autolle ei aina pääse
- Aikataulu ei tahdo sopia meidän työaikoihin, auto käy liian aikaisin, olen puoli viiden maissa vasta kotona. Aikataulu aikaistui viime syksynä.
- No just kun ei lähellä käy niin ei tuu käytettyä.
- En ole käynyt kirjastossa vuosiin, mutta tiedän että jos on tarvetta, niin mistä palvelu löytyy.
- Vaikka en itse kirjastoautoa käytäkään, niin käyttäisin jos asuisin sivukylällä. Palvelun säilyttäminen ON tärkeää sivukyliä lasten ja vanhusten takia. Ei ole reilua viedä kaikkia palveluja pois! Pidetään maaseutu asuttuna yksi kirjastoauto kerrallaan. Sievin kunnalla ON varaa hankkia uusi auto! Varsinkin nyt kun uusia kuntalaisia rekrytoidaan pitkin maata, pidetään tästä palvelusta kiinni!

Kyselyssä kysyttiin myös, että *mitä muita palveluita toivotaan kirjastoautoon perinteisen lainauksen lisäksi?* Kaikista vastaajista 3/4 (75 %) oli tyytyväinen nykyisiin palveluihin ja koki sen riittäväksi ”Hyvä ja kattava palvelu jo nyt!”, eikä kaivannut lisäpalveluja ”Minun mielestäni ei tarvitse muita palveluita”, ”Piisaa” tai ”Tarviiko muita?”. Lopulta neljäsosalta (25 %) saatiin erilaisia toiveita kirjastoauton palveluiden kehittämiseksi. Toiminnan kehittämisessä on tärkeää kartoittaa asiakkaiden toiveita ja ne pitää huomioida mahdollisen uuden auton suunnittelussa jo alkumetreiltä.

Hyvä ja monipuolinen aineistovalikoima oli tärkeä. ”Lukuharrastuksen ylläpitäminen ja kirjat tärkeintä. E- ja äänikirjat ihan ok, mutta eivät korvaa oikeita kirjoja.” ”Ei välttämättä mitään, jos jotain kuvalehtiä, esim. käsityö ym. asialehtiä”, ”Dvd ja musiikkilainausta, onnistuuko jo?” (onnistuu). ”Tärkeintä on perinteinen lainaaminen, ammattitaitoinen henkilökunta ja toimiva järjestely autossa. Kenties jotain oheispalveluja varsinkin syrjäkylille, jotain piristystä erityisesti nuorille ja/tai senioreille?”. ”Peliväline lainausta”. ”Pelivälineiden ym. lainaus kirjastoautolta olisi hyvä lisä.” ”Joku yllätyskirja postilaatikkoon jos ei itse pääse autolle.”

Seuraavanlaista toimintaa toivottiin eri-ikäisille:

”Esim. jotain kirjaesittelyjä, teemaviikkoja jne. Yhteistyötä esim. kansalaisopiston kanssa liikunta- ja käsityöteemaan liittyen. Lapsille lukuhetkiä esim. satutuokiot.”

”Ei varsinainen toivomus, mutta ihan vain ajatuksena ilmaan. Kun auto jo tulee valmiiksi lähelle ihmisiä, voisiko ajatella kirjaston tekemän yhteistyötä esim. paikallisen kansalaisopiston kanssa, kenties toteuttaa pienimuotoisia non-stop/paja-tyyppisiä maksuttomia pikakursseja (esim. luentoja, jumppaa, askartelua) auton kierroksen puitteissa. Logistisesti kestävämpää kuljettaa ohjaaja lähelle asiakkaita kuin päinvastoin.”

”Ei tule mieleen mitään, mitä lisäksi tarvitsisi. Toki se ”käsityöneuvonta”, mikä jossain vaiheessa oli, kuulosti hyvältä. Itse en vaan sellaista nyt tarvinnut, mutta mietin, että olisi nyt kyllä matala kynnyks aloittaa käsityöt.”

”Siellähän voisi olla erilaisia tempauksia ja esittelyjä. Niskahierontaa, jalkahoitoja, tuote-esittelyjä... Miksei erilaisten harrastemuotojen esittelyitä? Vapaa-aikatoimesta voisi olla joku jututtamassa nuoria ja vaikkapa diakonissa jututtamassa vanhuksia?”

”Satuhetki, tiedotukset”

”Sievin kunnan neuvontapalveluita. Asiaa voisi kehitellä. Eläkeläisneuvonta jne.”

Postipalvelut ja tavarankuljetus mainittiin myös: "Kirjeen lähettäminen", "Postipaketit?" ja "Postipakettien jakoa?", "Tavarankuljetus (ei ruokaa)"

Sekä terveyteen liittyvät palvelut: "Lääkkeiden kotiinkuljetus sivukylille. Annosjakelulääkkeet vanhuksille, jotka vielä asuvat kotona mutta eivät tarvitse muuta palvelua. Verenpaineen ja verensokerin itsemittauspiste." "Verenpainemittaus"

Toivottiin myös "asiointipalveluita", mutta toivetta ei tarkemmin avattu, että millaista asiointipalvelua tarkalleen tarkoitetaan. Kirjastoauto voi kuljettaa 1-2 henkilöä tai halutaanko että kirjastoauto hoitaa tai toimittaa tiettyjä asioita (millaisia?) asiakkaan puolesta?

Myös pientä myytävää toivottiin kirjastoautoon: "Korttien tms. myynti", "Leluja ja tarroja myyntiin. Pieniä tavaroita esim. ponnareita. Pliis!" Hyvä ja vähän tilaa vievä myyntituote kirjastoautossa voisi olla esim. postimerkit.

Lisäksi toivottiin "Olisi hyvä, jos tulisi takaisin ??? laatikko."

Kirjastoautopalvelun jatkumisen tärkeyttä Sievissä asteikolla 1-10 (1= ei lainkaan tärkeä, 10 = erittäin tärkeä) pyydettiin myös arvioimaan. Tähän kysymykseen otti jokainen vastaaja kantaa. Alla asteikolle annetut tulokset (numerot, joille ei annettu yhtään vastausta on jätetty tästä pois):

1	3 kpl
4	1 kpl
6	1 kpl
7	1 kpl
8	3 kpl
9	9 kpl
10	67 kpl

Kirjastoautopalvelun jatkuminen koettiin erittäin tärkeäksi lähes 4/5 vastaajista (78,82 %) mielestä ja jos siihen vielä liitetään arvionumero 9, niin 89,41 % vastaajista haluaa heistä erittäin tärkeän palvelun jatkuvan. Vain noin joka 10. vastaaja ei pitänyt palvelun jatkumista niin merkittävänä.

Viimeisenä, mutta ei vähäisimpänä, kyselyyn vastaajille haluttiin antaa vapaa sana "Terveiset, ruusut ja risut kirjastolle & kirjastoautolle". Reilulla kolmasosalla vastaajista (33, 38,82 %) ei ollut terveisiä, mutta lopuilla kyselyyn vastaajista oli sanottavaa. Heidän antamansa palautteen perusteella kirjastopalvelut on pidetty ja tärkeä palvelu. Suurelta osin saatu palaute on upeaa ja kiittävää, hyvää palvelua Sievissä arvostetaan. Kirjastoautopalvelun haluttiin jatkavan entiseen malliin. Erityisen tärkeänä se koettiin lapsille ja sivukyläasukkaille.

Kirjastoauto tuo palvelut lähelle kaiken ikäisiä

Palvelu tärkeää koululaisille, saavat käydä lainaamassa kirjoja itsenäisesti. Kiitos!

Mielestäni sekä kirjasto että kirjastoauto ovat erittäin tärkeitä tiedon ja mielekkään tekemisen lähettiläitä. On hienoa, että kirjastoauto vierailee sivukylillä sekä sivukyläkouluilla. Ehdottomasti peukutan kirjastopalveluiden monipuolisuuden puolesta. Iloista kesää!

Meillä on hyvä kirjasto ja siellä hyvä palvelu, kirjastoauto tärkeä sivukylille.

Kirjastoauton palvelut ovat tärkeitä varsinkin kouluilla ja täällä kauempana keskustasta, joten olisi erittäin tärkeää, että palvelu jatkuisi tulevaisuudessakin. Ruusuja myös ystävällisestä palvelusta ja siitä, että uutuuksia on perinteisesti hyvin tarjolla kaunokirjallisuuden puolella.

Toivon sydämestäni, että kirjastoauto näkyy jatkossakin kylillä, ihmisten lähellä.

Todella tärkeä palvelu. Näin pääsee lapset sivukylilläkin kirjojen ääreen ja oppivat käyttämään kirjaston

palveluita.

Lapsille auto on tärkeä. Opettajana koen, että on tärkeä saada auto sivukylille, jotta lukeminen on mahdollista kaikille!

Kiitos hyvästä palvelusta.

Ruusuja – hyvä palvelu

Kiitos loistopalvelusta!

Vaikken itse käy kirjastoautossa, on paljon ihmisiä jotka sitä tarvitsevat. Toivon palvelun jatkuvan entiseen malliin. Kirjaston työntekijät mukavia!

Tärkeä asia niille jotka asuvat syrjäkylillä.

Ei ole moittimista. Palvelu erinomaista 😊

Kaikki ok!

Työntekijät on ihania! Parhaat työntekijät. Ootte best

Sievissä on monipuolinen kirjasto 😊

Kiitos kirjoista!

Ihana lähipalvelu, toivottavasti jatkuu.

Hyvä palvelu kummassakin paikassa.

Good job, keep going!

Suuret kiitokset että palvelu on pelannut.

Hyvä ja asiantunteva palvelu.

Jatketaan samaan malliin!

Pitäkää kiinni bussista

Ei risuja ainakaan. Kirjastoauto on omasta lapsuudesta tärkeä koulun pihan vieras. Saman jatkunut omien lasten elämässä.

Kiitos hyvästä, monipuolisesta tarjonnasta ja palvelusta!

Hyvä palvelu! Lapset tykkää! 😊

Miellyttävää käydä pienessä kirjastoautossa, kuin isossa kirjastossa. Heikki palvelee kiitettävästi, ja auttaa kirjojen tunnistamisissa.

Hyvä Heikki! Kiva kun tilaat koululaisille kirjoja ja kannustat lukemaan! Aikataulut pitää.

Kiitos kirjastoauton kuskille aina hyvästä palvelusta!

Kirjastoauton kuljettajalle suuri kiitos. Myös lasten puolesta!

Tärkeä palvelu kaiken kaikkiaan, kuski on mukava ja puhelias, osaa tarjota oikeanlaista lukemista. Valikoi-
maa on yllättävän paljon. Varaaminen sujuu näppärästi, kirjat on tulleet joskus postilaatikoonkin kun ei päästy autolle. Reiteistä voisi tehdä kyselyä, aikataulua myöhentää meidän kohdalla jotta päästään käymään.

Hyvin pelannut ainakin tähän asti.

Ehdottomasti täytyy säilyttää. Otetaan rahat vaikka kunnan pamppujen palkoista.

Toivon, että kirjastoauto jatkaisi Sievissä.

Kirjastoauto täytyy säilyttää

Kirjastoautoimintaa ei saa missään tapauksessa lopettaa.

Ruusuja kyllä, ei yhtään risuja. Palvelu hyvää ja asianmukaista.

Ehdottomasti uusi auto ja palvelu entisellään.

Ruusuja annan kirjastoautolle

Toivotaan että jatkuu myös tästä eteenpäin

Risuja jos auto loppuu

Aika yksituumaisesta joukosta löytyi myös toisenlaista, korjaavaa palautetta, josta kirjasto on erittäin kiitolinen, sillä se auttaa palvelun ja aineistovalikoiman parantamisessa.

Hyvää jatkoa kirjastolle ja kirjastoauton voisi mielestäni lopettaa, jokainen kuntalainen joutuu varmasti käymään Sievin keskustassa, niin saa kirjastopalvelut sieltä.

Kirjastoon lisää valikoimaa ☺

Ruusuja miellyttävästä palvelusta. Lisää uutta luettavaa, kirjat kierrätettävä, ettei samat seiso liian kauan hyllyssä. Samoin cdtä ja aikakauslehtiä lisää, useampia kappaleita ja ei liian vanhoja.

Kyllä minä niin olen mieleni pahoittanut kun nykyihmiset ei palauta kirjojaan ajoissa. Jonossa saa odotella varattua kirjaa kuukausikaupalla kun ei edellinen vihti palauttaa. Tähän kyllä pitäisi puuttua kovemmallalla kädellä.

Terveisinä toivoisin hieman laajempaa äänikirjavalikoimaa kirjastoautoon, että olisi kaikenikäisille hyviä kuunnelmia.

Asiakkaat tietävät tarpeensa ja asiakkaan kokemukset tulee nostaa esiin. Kyselystä ilmeni, mitkä palvelut kiinnostavat asiakkaita eniten. Yhteisiä teemoja Top 8 –listalla ovat:

- * Nykyiset palvelut (lainaus, palautus)
- * Hyvä ja monipuolinen aineistovalikoima (kirjat, äänikirjat, elokuvat, musiikki, lehdet, pelit, liikuntavälineet)
- * Yhteistyö esim. kansalaisopiston kanssa (liikunta, jumppa, askartelu, käsityö, pikakurssit, yms.)
- * Tempaukset, esittelyt, tiedottamiset, neuvontapalvelu
- * Nuorisotyö
- * Seniorityö
- * Postipaketit / tavarankuljetus
- * Terveysteen liittyvät palvelut

Kirjastoautopalvelun yhteistyöhalukkuus lähikunnissa

Sievin naapurikuntia ovat Kalajoen, Ylivieskan, Nivalan, Haapajärven ja Kannuksen kaupungit sekä Reisjärven ja Toholamminkunnat. Omat kirjastoautonsa on neljällä ensimmäisellä ja Sievi on myynyt kirjastoautopalvelua Kannukseen vuodesta 1995 alkaen.

Kirjastoautolla tulevaisuuteen vai ei –kehittämishanke otti sähköpostitse yhteyttä naapuri- ja lähikuntien ja kaupunkien kirjastotoimenjohtajiin/kirjastovastaaviin 12.6.18.¹² Kysely lähetettiin uudelleen elokuussa (7.8.) uudelleen niille, joilta vastausta ei oltu saatu, mutta enempää vastauksia ei saatu, mikä on tulkittava niin, että ko. kunnat (Alavieska, Haapajärvi, Toholampi ja Lestijärvi) eivät ole kiinnostuneita kirjastoautoyhteistyöstä.

Kyselyllä haluttiin selvittää erilaiset vaihtoehdot kirjastoautopalvelun jatkamiseksi Sievissä sekä erilaiset yhteistyömahdollisuudet lähikuntien ja –kaupunkien kanssa. Alla saadut vastaukset.

- a) Onko teillä halukkuutta ostaa kirjastoautopalvelua Sievistä?

Kalajoki: Tällä hetkellä ei. Kalajoen auto on otettu käyttöön 2007 eli vuosia pitäisi olla. Tulevaisuudessa, jos emme saa hankittua uutta autoa niin tilanne voisi olla toinen. Emme siis kuitenkaan jyr-

¹² Kysely lähetettiin Alavieskaan, Kalajoelle, Ylivieskaan, Nivalaan, Haapajärvelle, Reisjärvelle, Toholammille, Kannukseen ja Lestijärvelle kirjastotoimenjohtajille/kirjastoille, mikäli kirjastolla ei ollut selkeää esimiestä.

kästi tässä tyrmää ideaa.

Kannus: Ollaan kiinnostuneita palvelun ostamisesta.

Nivala: Tällä hetkellä ei ole tarvetta.

Reisjärvi: Reisjärven kunnan nykyisessä talustilanteessa emme näe mahdollisuutta osallistua hankkeeseen. Ei ole siis mahdollisuutta ostaa kirjastoautopalvelua.

Ylivieska: Olemme periaatteessa avoimia kaikenlaiselle yhteistyölle, myös kirjastoauton suhteen, olipa se sitten palvelujen ostoa /myyntiä tai uuden auton yhteishankintaa.

Vain Kannus ilmoitti halunsa ostaa palvelua. Yhteistyömahdollisuuteen varovaisen toiveikkaasti suhtautui Kalajoki ja Ylivieska. Kirjastoautoyhteistyöstä eivät olleet kiinnostuneita Nivala ja Reisjärvi.

b) Onko muilla halukkuutta/mahdollisuutta myydä kirjastoautopalvelua Sieviin?

Kalajoki: Mahdollista voisi olla teoriassa. Käytännön toteutus mietityttää. Sieviin on Kalajoelta matkaa melko paljon. Rautiostakin Asemakylälle on 15 km. Yksi päivä viikossa edellyttäisi melko isoja muutoksia Kalajoen kirjastoauton aikatauluun ja koulukäynteihin. Tämä voisi kuitenkin olla järjestettävissä, mikäli Sievi ei hanki autoa.

Nivala: Tällä hetkellä oma tarve on niin suuri, että emme voi myydä palvelua

Reisjärvi: Meillä ei ole kirjastoautoa joten emme voi myydä kirjastoautopalveluita Sieviin.

Ylivieska: Olemme periaatteessa avoimia kaikenlaiselle yhteistyölle, myös kirjastoauton suhteen, olipa se sitten palvelujen ostoa /myyntiä.

c) Onko kiinnostusta uuden kirjastoauton hankintaan yhteistoimin?

Kalajoki: Mahdollista tulevaisuudessa, jos uutta autoa ei Kalajoelle saada. Kalajoki haluaa varmasti ajaa kuitenkin nykyisen auton ”loppuun” ennen tällaista hankintaa. Tiekkö-alue on maantieteellisesti kuitenkin laaja, joten mitenhän liikennöinti toimisi monen kunnan alueella.

Kannus: Yhteishankintaan ei ole mahdollisuuksia lähteä.

Nivala: Olemme ostaneet auton v. 2013, joten ajamme sillä varmaan 20 vuotta.

Reisjärvi: Kunnan nykyisessä talustilanteessa emme näe mahdollisuutta osallistua hankkeeseen, eikä hankkia autoa yhteisvoimin.

Ylivieska: Olemme periaatteessa avoimia kaikenlaiselle yhteistyölle, myös kirjastoauton suhteen, olipa se sitten palvelujen ostoa /myyntiä tai uuden auton yhteishankintaa. Ylivieskan Tarinatoukka-kin on iällä, tosin kuulemma hyvässä vedossa vielä. Kun uuden auton hankinta tulee ajankohtaiseksi, yhteishankinta/yhteistyö olisi varmasti järkevää. Eli olemme periaatteessa kiinnostuneita. Neuvotteluita ja kompromisseja vaatisi.

Kyllä-vastauksia ei saatu keneltäkään. Varovaisen toiveikkaita olivat Kalajoki ja Ylivieska. Vähäiseen yhteiseen hankintaintoon syynä oli se, että omat autot halutaan ensin ajaa loppuun. Käyttöikä näillä on vielä ainakin 5 – 10 vuotta.

d) Muut mahdolliset kirjastoautoyhteistyön muodot (mitkä ja millaiset)?

Kalajoki: Kaikenlainen yhteistyö olisi hyväksi, meillä auton toiminta on ihan yhden henkilön harteilla. Ehkä joku yksi henkilö, joka kiertäisi tasapuolisesti Tiekkön autojen mukana vinkkaamassa kouluille. Meillä autossa siis vain yksi henkilö ja toiveissa saada toinen henkilö mukaan välillä jalkautumaan autosta ulos kouluhin. Yhteistä koulutusta kaikille auton kuljettajille? Asiakaspalvelu on autossa erilaista, meillä kaivattaisiin koulutusta haasteellisten erityisasiakkaiden kohtaamiseen.

Nivala: kirjastoauton henkilökunnan yhteistyö ammattitaidon ylläpitämisessä/kehittämisessä. Tieköllä on hakeutuvan kirjastotyön ryhmä, joka ei valitettavasti ole kokoontunut kertaakaan. Oulun eteläisen alueen kokoinen työryhmä voisi olla hyvä, voisivat kokoontua vapaamuotoisestikin. Ylivieska: Tällä hetkellä Ylivieskassa ajetaan yhdellä kuljettajalla talvella niin paljon kuin se ylipäänsä on mahdollista. Palvelujen ostaminen tai myyminen tarkoittaisi käytännössä palvelutason laskua ja reittien "harventamista". Kahdellakaan kuljettajalla yksi auto ei ehtisi joka paikkaan nykyiseen tahtiin. Mutta tämänkin kanssa varmasti oppisimme elämään. Reitit ja aikataulut vain pitäisi laatia huolella ja ajaa kahdessa vuorossa. Ja aineisto miettiä uusiksi. Nykyisin aineisto on kovassa kierrossa. Kahden kuljettajan malli olisi joustavampikin sijaisten suhteen, niitä kun on hankala saada.

- e) Olisiko teillä mielessä/tiedossa jotain muuta kirjastoautoyhteistyöhön liittyvää asiaa?
 Kalajoki: Tieköön yhteinen kirjastoauton kuljettajien sijainen? Esimerkiksi meillä auto seisoo juhanuksesta heinäkuun loppuun, koska ei ole sijaista. Veikkaisin, että yksi henkilö elättäisi itsensä pelkästään sijaistamalla alueen kirjastoauton kuljettajia. Jos Haapaveden opisto on alkamassa kouluttaa kirjastoauton kuljettajia, voisimme saada sitä kautta kenties yhteisen sijaisen. Yhteistä ideointia auton palvelujen kehittämiseen olisi kiva saada. Kalajoella kaivattaisiin auton asiakkaiksi lapsia/nuoria sekä lapsiperheitä, sillä koulujen ulkopuolella asiakaskunta on hyvin iäkästä.
 Nivala: edellisessä kysymyksessä vastaus tähänkin.
 Ylivieska: -

Kyselyllä saatiin yhteistyöhalukkuus lähikuntien kanssa selville, mutta toki viime kädessä kunkin kunnan tai kaupungin luottamushenkilöt päättävät yhteistyöstä.

Lähikunnista kirjastoauto löytyy Kalajoelta (hankintavuosi 2007), Nivalasta (hv. 2013) ja Ylivieskasta (hv. 2004). Näistä uusin auto on Nivalalla ja vanhin Ylivieskassa. Oletettavasti kaikki panostavat omaan asiakaspalveluunsa, mutta tehostamista ja käyttöasteen nostohalua voi löytyä, koska kaikki tämän alueen kirjastoautot ajavat yhdessä vuorossa ja viikonloppuisin sekä kesäseisokin aikaan kaikki autot seisovat tallissa.

Kirjastoauton käyttökustannukset

Sievin kirjastoauton käyttökustannukset vuonna 2017 olivat enintään 50 000 €. Auton kuluja on tarkasti hankala laskea, koska vuodet vaihtelevat – joskus korjauksia tulee enemmän ja joskus vähemmän. Hankkeessa vuoden 2017 kulut laskettiin seuraavasti:

Käyttökulun laatu (verottomana)	Summat €
Työvoimakulut sivukuluineen (tieto Hetasta)	29 509,44
Verot (tili 4900)	468,00
Katsaukset ja liikenteestä poistot (tilit 4355, 4425)	137,99
Vakuutukset (tili 4346)	1 767,92
Huollot ja korjaukset, varaosat (tili 4355)	3 978,05
Poltto- ja voiteluaineet (tili 4513)	5 222,12
Nämä yhteensä	41 083,52

Huom. Lisäksi tähän päälle tulevat vielä auton aineistokustannukset. Ne vaihtelevat karkean arvion mukaan 10 - 15 000 euron välillä /vuosi. Tähän ei ole myöskään laskettu kirjastoauton osuutta kirjastojärjestelmän,

verkkokirjaston ja esineistöjen kuluista, eikä auton osuutta kirjaston posti- ja telepalveluista, koska näitä kuluja on hankala erotella toisistaan.

Myös kunnan vapaa-aikatoimessa selvitettiin kirjastoauton kuluja vuodelta 2017, kun lautakunnassa päätettiin kirjastoautopalvelun myynnistä Kannuksen kaupungille v. 2019. Vapaa-aikatoimen laskelmien mukaan:

Palkkakulut (4025) yhteensä	29 431,00
Vakuutukset (4346)	2 205,90
Huolto (4355)	5 015,78
Polttoaineet (4513)	6 695,94
Kilometrikorvaus (4411)	27,88
Siivouskustannukset, 3 % kirjaston siivouskuluista	2 115,28
Nämä yhteensä	45 491,78

Huom. summasta puuttuvat esineistömääräraha ja kirjastoauton osuus kirjastojärjestelmästä, verkkokirjaston ja esineistöjen kuluista, kuten posti- ja telepalvelutkin.

Lisäksi pitää muistaa, että Kannuksen kaupungilta tuli viime vuonna myyntituottoa kirjastoautopalvelun myynnistä 8295 €, joka osaltaan pienentää kirjastoauton kuluja.

Jos halutaan verrata auton kuluja koko kirjaston toimintakuluihin kaikkienensa (jossa mukana on myös kirjastoauto) vuonna 2017 toimintakulut kaikkineen olivat 251 260 €. Tästä summasta suurin osa meni henkilökuluihin (145 414 €), seuraavana tulevat tilakustannukset (64 897 €) ja vasta kolmantena tulevat kirjastoaineistokulut. Jos em. tietojen pohjalta yrittää arvioida auton kokonaiskustannuksia, niin vuonna 2017 kirjastoauton kulut olivat noin 50 000 euroa.

Kirjastopalveluiden laatusuosituksen mukaan rahoitustaso, joka vastaa 1 – 1,5 % kunnan käyttökuluista turvataan laadukkaiden palveluiden tarjonta ja uusiutuvan kokoelman ylläpito. Sievissä kirjaston menot eli toimintakulut kunnan kokonaismenoista olivat 251 260 € vuonna 2017 eli 0,73 % kunnan toimintakuluista (34 381 930 €). Laatusuosituksen tavoitetasoon ei ylletty, vaan jäätin roimasti sen alle. Valtakunnallisen mittarin mukaan tavoitetaso laadukkaiden kirjastopalveluiden tuottamiseksi ja toiminnan kehittämiseksi edellyttäisi Sievissä kirjastolle 340 000 – 515 000 € vuosibudjettia. Vertailun vuoksi viittä vuotta aiemmin v. 2012 kirjaston menot kunnan kokonaismenoista olivat 0,94 % ja nettomenoista 0,863 %. Resurssien pieneminen on huolestuttavaa tilanteessa jossa kirjastoon asetetut odotukset ja tavoitteet ovat kasvaneet. Kirjaston merkitys ja vaikuttavuus osana hyvinvointipalveluja tulisi näkyä myös taloudellisissa resursseissa.

Kirjastoauton käyttöasteen nostaminen edellyttäisi toisen henkilön palkkaamista ja auton liikennöintiä kahdessa vuorossa eli kahta henkilötyövuotta, mutta se mahdollistaisi myös suuremman käyttöasteen ja -alueen. Se tietysti nostaisi auton käyttökustannuksia ja eritoten työvoimakustannuksia. Kahdesta kuljettajakirjastovirkailijasta ja kahdesta vuorosta ajamisesta löytyy hyvä esimerkki naapurikunnasta Haapajärveltä, joka omistaa kirjastoauton. Pyhäjärvi ostaa sen palveluja. Haapajärven kirjastoautoa ajetaan kahta vuorokautta, Haapajärvellä ja Pyhäjärvellä.

Jos kirjastoautossa olisi kaksi henkilötyövuotta, eikä auto liikennöisi koko aikaa kahdessa vuorossa, niin myös pelkkää kirjastoautonkuljettajapalvelua voisi myydä naapurikunnille. Kuten kuntakyselystä käy ilmi, niin kirjastoauton kuljettaja-sijaisista on Oulun eteläisen alueella huutava pula.

Rahoituskanavia uuden kirjastoauton hankintaa varten

Perustamishankerahoitus valtiolta loppui vuoden 2015 alussa, kuntien saama tuki oli aiemmin 25 - 50 % hankintakustannuksen määrästä. Valtionavustus siirrettiin kunnan peruspalvelujen valtionosuuksiin. Suomeen ei ole vielä hankittu kirjastoautoja muiden kuin vanhan rahoitusmallin avulla, joten uusi tilanne on kunnille haastava, kun kannustimia ei ole.

Kirjastoautopalvelut jatkumaan –hankkeessa¹³ selvitettiin erilaiset rahoituskanavat, mitä voi uuden auton hankinnassa miettiä. Seuraavaan on koostettu heidän selvitystyön tulokset:

1. Kunnan/kaupungin rahoitus

Kunta voi hankkia kirjastoauton kokonaisuudessaan yksin.

2. Kuntien yhteishankinta

Kun hankintamahdollisuudet ovat muuttuneet, yksi vaihtoehto palvelujen jatkumisen takaamiselle on kuntayhteistyö. Tällöin kirjastoauto hankinnasta ja kuluista ei vastaa vain yksi kunta, vaan kaikki palvelun käyttöön osallistuvat kunnat. Kuntien välinen yhteistyö voi olla myös kirjastoautopalvelujen ostamista lähikunnilta.

3. EU-rahoitus

Hakuehdot poikkeavat toisistaan alasta riippuen, mutta yhteistä kaikille EU-tuille on se, että ne ovat täydentävää rahoitusta. Niiden saannin edellytyksenä on kansallinen rahoitus, eli valtion, kuntien ja projekteihin osallistuvien yritysten, järjestöjen ja organisaatioiden oma rahoitus. Rahoitusta voi hakea joko Euroopan aluekehitysrahastosta (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahastosta (ESR). EAKR:n tavoite on parantaa työllisyyttä sekä lisätä alueiden kilpailukykyä ja elinvoimaisuutta, ja ESR:n tavoite on tukea työllisyyttä ja työllistymisedellytyksiä osaamista ja palvelurakenteita kehittämällä. Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 – Suomen rakennerahasto-ohjelma on sisältää sekä Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) toimenpiteet. Toimintalinjoista kirjastoihin voisi liittyä kohdat: 2. Uuden tiedon ja osaamisen tuottaminen ja hyödyntäminen (EAKR), 4. Koulutus, ammattitaito ja elinikäinen oppiminen (ESR) ja 5. Sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta (ESR).

Alueellisen hankkeen on lisäksi tuettava alueellisia painopisteitä. Toimintaan olisi mahdollista saada tukea, mutta ei itse autoon. Rahoituksen huono puoli on raskas byrokratia.

4. Sponsorit

Sponsorointiyhteistyö on vastikkeellista, molempia hyödyttävää yhteistyötä sopimuksen osapuolien kesken. Mikäli kirjastojen kohdalla käytetään sponsorointia, se mahdollistaisi molemminpuolisen näkyvyyden lisääntymisen ja toisi uusia yhteistyömahdollisuuksia sponsorin ja kirjaston välille. Kulttuurin ja urheilun eri aloilla sponsorointitoiminta on yleistä.

Se toisi alueen yrityksille mahdollisuuden olla uudella tavalla näkyvillä. Sponsoritoiminnan käynnistäminen voi olla jonkin pienemmän hankinnan tukemista yhden ison hankinnan sijaan.

5. Leasing-rahoitus

Leasing on yrityksille ja yhteisöille suunnattua käyttöomaisuuden pitkäaikaista vuokrausta, leasing-sopimuksella kirjasto vuokraisi auton käyttöönsä tietyn ajaksi. Leasing-sopimuksilla ei Suomessa ole tähän mennessä hankittu kirjastoautoja, joten käytännön kokemuksia ei ole tai tietoa mitä autolle tapahtuu lea-

¹³ Haapaveden ja Haapajärven kirjastojen yhteinen kehittämishanke. Hankkeen toteuttamisaika 08/2016 – 07/2017, hankeraportti 04/2018. Tarkkoja, toiseen kohteeseen annettuja leasing-tarjouksen summia ei tässä saa käyttää.

singin päättyessä. Vuokrattava kohde toimii leasingissa vakuutena eikä se siirry vuokraajan omistukseen leasingkauden loputtua, toisin kuin osamaksuhankinnoissa ja vuokrauksessa. Leasing-kohteelle määritellään sopimuksessa myös jäännösarvo (noin 10 % hankintahinnasta). Leasing-kauden loputtua kohde voidaan myydä eteenpäin jäännösarvolla tai suuremmalla summalla, jos niin on sopimukseen kirjattu.

Leasing-rahoitusta tarjoavat Volvo, Scania ja eri rahoituslaitokset. Huomioita rahoituksesta:

- Leasing-aika on yleensä raskailla ajoneuvoilla 6 vuotta. Kirjastoautolle se on liian lyhyt aika – onnistuuko 15 vuoden leasing –sopimus ja miten se vaikuttaa hintaan?

Ensimmäinen vuokraerä on 10 % koko hankintahinnasta. Seuraavat vuokraerät ovat jäljelle jäävä hinta jaettuna leasingkuukausilla. Muut kulut ovat avausmaksu ja kuukausittainen laskutuslisä.

- Sopimukseen ei kuulu huolto – sen kustannukset tulevat lisäksi
- Voidaanko tehdä uusi sopimus leasing- ajan jälkeen?
- Jos auto hankitaan tätä kautta, pitää tekninen erittely olla mietitty tarkkaan jo alussa, koska tässä tapauksessa auton tilaajana toimii rahoituslaitos tai muu taho.

Tavoitteena, että voidaan esitellä lautakunnalle hankintavaihtoehdot

- Leasing (pyydettyjä tarjoukset)
- Kunnan oma hankinta
- Joku muu?

Kirjastoautomallit ja uusien kirjastoautojen hankintakulut

Tarjolla pitäisi olla erikokoisia kirjastoautomalleja, joita voi muokata toiminta-alueen tarpeisiin. Näin kunta voi valita hintaluokaltaan ja kooltaan sopivamman auton. Joissakin kunnissa pieni ja näppärä, esim. iso pakkettiauto voi olla parempi kuin normikokoinen kirjastoauto. Toisaalta, jotta auto voi perustehtävänsä hoitaa hyvin, niin sen pitää kuljettaa riittävästi aineistoa reittiinsä nähden. Sievissä auton tulisi olla täyspitkä eli saman kokoinen tai vain vähän pienempi kuin nykyinen auto. Isossa autossa on enemmän tilaa erilaisille aineistoille ja toiminnoille ja enemmän mahdollisuuksia tilojen muunteluun kun lattiatilaa on enemmän. Luonnollisesti käytössä olevan tallin koko (80 m²) vaikuttaa myös kirjastoauton kokoon.

Huonoa pitkässä autossa on se, että sitä on vaikeampi liikutella kapeilla teillä ja ahtailla kääntöpaikoilla. Lisäksi hankintahinta on vähän kalliimpi ja polttoaineen kulutus on suurempi. Lyhyempää kirjastoautoa on ketterämpi liikutella kapeilla teillä ja kääntöpaikoilla. Myös polttoaineen kulutus on pienempi. Huonoa taas on pienempi tila aineistoille ja erilaisille toiminnoille ja rajallisemmat muuntelumahdollisuudet. Auto kannattaa varustaa siirrettävillä ja muokattavilla hyllyjärjestelyillä/moduuleilla, myös AV- ja multimedialaitteiston (videotykki, esiin vedettävä jättinäyttö, äänentoistolaitteet) asentaminen mahdollistaa monenlaista toimintaa. Muunneltava valaistus ja sisustus on paikallaan erilaisia tilaisuuksia varten. Ilmastointijärjestelmät ja sähköpöydät parantavat työoloja. Nosto- ja laskuominaisuus eli invanostimen asentaminen mahdollistaa liikuntarajoitteisten asiakkaiden pääsyn autoon ja helpottaa isojen aineistomäärien siirtoa. Sosiaali- tai terveysasiantuntijan vastaanotoille tarvitaan äänieristetty tila, se useimmiten tehdään auton ohjaamosta.

Mitä enemmän auton ominaisuuksiin ja varusteluun kiinnitetään huomiota hankintavaiheessa, sitä monipuolisempi ja toimivampi työkalu kirjastoautosta saadaan.

Viime vuosina on Kiitokori Oy toimittanut seuraavat kirjastoautot hintatietoineen:¹⁴

Vuosi	Paikkakunta	Hinta €, alv 0 %	Saatu valtionapua
2017	Inari	380 000	x
2016	litti	360 000	x (125 000 €)
	Lieksa	340 000	
2015	Joensuu	350 000	
	Pori	360 000	
	Alavuu	320 000	
2014	Kemijärvi	340 000	
	Muhos	330 000	

Lisäksi Kiitokori on vuonna 2018 toimittanut Ruotsiin seuraavat autot: Torsby (hinta 4.394.000 SEK Alv 0 %), Lindesberg (4.399.000 SEK Alv 0 %), Uumaja (4.628.000 SEK Alv 0 %) ja Kiiruna (4.598.000 SEK Alv 0 %). Tämän päivän hintatasolla Kiitokori suosittelee kirjastoautolle budjettiin varattavaksi 420 000 €.

Conlog Oy toimittaa/on toimittanut seuraavat autot:¹⁵

Vuosi	Paikkakunta	Hinta €, alv 0 %	
2019	Hudiksväl, Ruotsi	467 000	(Volvon alusta ja ohjaava taka-akseli)
2018	Ljusdal, Ruotsi	413 000	(vielä tehtaalla)
2018	Närpiö	391 000	(vielä tehtaalla)
2017	Piteå, Ruotsi	398 000	
2016	Hollola	395 000	(Volvon alusta, kaikissa muissa DAF:n alusta)
	Heinola	365 000	
	Tuusula	356 000	(kaikkineen maksoi 370 000, valtionapua saivat 70 000 €)
2015	Orimattila	360 000	
	Seinäjoki	361 000	
2014	Nurmijärvi	336 000	

Uusien kirjastoautojen hankintahistorian selvittämiseksi tiedusteltiin 7.8.2018 sähköpostitse kuudelta parina viime vuotena kirjastoauton hankkineelta kunnalta/kaupungilta (Heinola, Hollola, litti, Inari, Lieksa ja Tuusula) kirjastoauton rahoituksen järjestymisestä, auton hankintakuluista, auton palveluista ja henkilötöyövuosista. Vastauksia saatiin viidestä paikasta ja seuraavassa heidän neuvoja Sieville. Näiltä tahoilta on myös jatkossa mahdollista kysyä lisätietoja esim. laatuvaatimuksista, mikäli Sievissä päästään uutta autoa hankkimaan.

Lieksan v. 2016 hankittu sai valtionavustuksen (115 000 €). Kirjastoauto tuli maksamaan heille 335 170 €. Hinta oli muihin samaan aikaan hankittuihin autoihin nähden halpa (vrt. Pori ja Joensuu). Hankinnassa panostettiin mm. hevosvoimiin, ilmalämpöpumppeihin ja sähkövarustukseen, kaapelointiin, mutta eivät hankkineet isoja ikkunoita, eikä nostinta. Autossa on infoTV (erillinen hankeraha AVI:lta) ja asiakkaille tabletitietokone. Autossa on perinteinen hyllyratkaisu ja asiakastiski. Lattiassa on kaksi korotusta peräpäätä kohti. Lasten aineisto on peräpäässä, siellä on myös WC.

Autoa ajetaan kahdessa vuorossa koulujen lukuvuoden aikana. Tällä hetkellä heillä on kaksi virkailija-

¹⁴ Tiedot saatu marketing director Olli Aarniolta Kiitokorilta sähköpostitse 21.8.2018. Saadun valtionavun määrät on saatu ko. kunnilta.

¹⁵ Tiedot saatu general manager Markku Muotiolta sähköpostitse 30.8.2018.

kuljettajaa. Heillä on työvuoroja myös pääkirjastossa parillisella viikolla. Monipalvelua autossa on äänestysautona käyttäminen ja nuoriso/lastenkerhobussina toimiminen (6 - 8 krt vuodessa lauantaisin). Ovat myös mukana erilaisissa popup-tapahtumissa, mutta ei muita yhteistyökuvia.

Heinolassa on tarkoitus kokeilla monipalvelua terveydenhuoltoapuella, syksyllä kokeilevat influenssarokotusten jakoa kirjastoautosta jos saavat terveydenhoitajan mukaan. Auto on toiminut myös äänestysautona. Vanhan auton myivät Viroon.

litissä monipalvelukirjastoautoon nuoriso- ja kulttuuritoimi antavat työpanoksensa kolme kertaa kuukaudessa ja tätä useamman toimijan konseptia suosittelevat muillekin. Iitin autoa ajetaan yhdessä vuorossa, lomien aikaan auto seisoo ja silloin tehdään vuosihuollot.

Tuusulasta saatiin hyvin seikkaperäisiä tietoja. He olivat yllättäen saaneet valtionavustuksen ja lisärahalta ostivat autoon mm. äänentoistojärjestelmän ja datatykin ym. ja elokuvia näytettäessä äänimaailma on elämyksellinen. Etukäteen Tuusulassa pelättiin sitä, että onko kuorma-auto yhtä ketterä kuin bussi. Ongelmia ei kuitenkaan ole ilmennyt. Pieni etupään ylitys (eli eturenkaat hyvin edessä verrattuna bussiin) vain teki kääntymisestä ja peruuttamisesta helpompaa ja hyvien peilien ja kameran avulla havainnointi on helppoa. Suosittelevat muillekin kuorma-automallisen auton tasaista lattiaa, mikä mahdollistaa esteellisten liikkumisen sisällä sekä helpottaa vaihdettavien hyllyjen liikuttamista. Lähes koko alaosaan kannattaa laittaa vaihdettavat moduulihyllyt, myös kuvakirjakaukalot kannattaa laittaa niihin. Heillä on erikseen tuulikaappi, joten autossa ei tarvitse talvisin palella, eikä kesällä tule hiki. Ajavat viitenä päivänä viikossa kahta vuoroa. Kesätapahtumissa käyvät ja kesälomat viettävät porrastetusti. Conlogin tarjous oli ollut halvempi ja yhteistyö oli sujuvaa. Vuosihuollot tehdään koulujen lomien aikaan, vuosihuollon hinta Conlogilla 750 €. Tarjouspyyntö kannattaa muotoilla siten, ettei se eliminoi kumpaakaan vaihtoehtoa pois (kuorma-auto/ linja-auto). Jollei niin tee, niin valmistaja ymmärtää olevansa tilanteessa, jossa ei käytännössä ole kilpailua, mikä vaikuttaa auton hintaan. Tuusulassa ollaan tyytyväisiä hankintaan ja ostaisivat edelleen DAF/Conlog auton. Nyt on myös Volvo integroitu kirjasto-osaan. Se on vähän korkeampi ja on ehkä vähän parempi huonoilla teillä, mutta myös kalliimpi. Kuorma-auto mallissa hyvää on myös se, että aikanaan on mahdollista uusia alusta ja kirjastokontti eri vuosina, jolloin kertainvestointi tulee olemaan pienempi.

Hollolan auto oli ensimmäinen, joka hankittiin kunnan omin varoin. Auto on kuorma-automallinen Volvon alustalla. Autoa ajetaan kahdessa vuorossa, heillä on 1,5 kuljettaja-virkailijaa mikä tarkoittaa sitä, että toisen työajasta puolet muodostuu kirjastovirkailijan tehtävistä pääkirjastolla. Auto on esteetön ja siinä on invanostin. Haluavat kehittää toimintaa monipalveluauton suuntaan, mutta ideat ovat tyssäneet resurssipulaan. Monipalvelua on kuitenkin äänestysbussina toimiminen.

Lakkauttamisen vaikutukset ja vaihtoehtoiset palvelumuodot

Seuraavissa kappaleissa selvitetään, miten lainaustoimintaa voidaan kompensoida, mikäli kirjastoautopalvelu lopetetaan. Näiden palveluvaihtoehtojen arviointi ja kustannukset ovat kuitenkin haasteellista tarkkaan ennalta laskea. Lakkautus olisi isku kylillä asuville vanhuksille ja lapsille, jotka eivät muuten pääse käyttämään kirjaston palveluja. Ja toteutuuko tasavertaisuus koko kunnan alueella sen jälkeen? Miten koulujen kirjastopalvelu järjestetään jatkossa?

Kirjaston sivutoimipisteiden eli lainausasemien perustaminen kyläkouluille tai –kylätaloille tai kauppojen yhteyteen. Lainausasemien hoito tapahtuisi pääkirjastosta käsin. Kyläkouluja Sievin haja-asutusalueella on kuusi ja kylätaloja on karkeasti laskettuna viisi (Sievinkylällä, Kiiskilässä, Kukonkylällä, Korhosessa ja Järvikylällä), tosin vain yksi näistä on virallisesti kylätalo (Kukonkoski Kukonkylällä). Kauppa on enää Asemakylällä, Erka. Osa aiemmista kyselyvastaajista ei pitänyt tätä sopivana palvelumuotona, koska esim. kouluilla ei ole aikaa lainausaseman ylläpitoon, eikä kaikilla kouluilla ei ole riittävästi tilaa. Yhden työntekijän työpanos tulisi tuskin riittämään useamman lainausaseman säännölliseen avoinna pitoon. (Jos kyseessä on yleisen kirjaston lainausasema, niin sillä pitää olla ilmoitettu aukioloaika, jotta siellä voi myös kyläläiset käydä. Aseman pitäisi olla auki päivällä koululaisille ja illalla kyläläisille vähintään 1 pv/viikko). Kustannuksia sivutoimipisteistä kertyy: 1 - 2 henkilön palkkaus (kirjastovirkailijan peruspalkka sivukuluineen on noin 30 500 €), tilakulut (? €), aineistokulut (15 – 20 000 €), kannettava tietokone, kirjastojärjestelmä ja puhelin- ja telekulut (nämä 3 000 – 4000 €/vuosi). Karkeasti arvioiden sivutoimipisteiden vuosikulut voivat nousta yli 50 000 euron, josta suurin menoerä tulee olemaan henkilöstökulut, kuten nykyisessä kirjastoautossakin. Viime vuosina suuntauksena on ollut sivulainausasemien lakkauttaminen, eikä lisääminen. Tiekön alueella viimeisten vuosien aikana on lakkautettu Oulaisten sairaalakirjasto, Raution kirjasto ja Raudaskylän kristillisen opiston kirjasto.

Siirtokokoelmat kouluille tai kylätaloille. Lähin esimerkki on Oulainen, jossa muutamalla kouluilla on noin 900 niteen kokoelmat. Järjestely palvelee kouluja hyvin, koska kokoelmia hoidetaan ja uudistetaan lasten ja nuorten kirjastotyöstä vastaavan kirjastonhoitajan toimesta säännöllisesti (4 krt/v). Teosten lainaamisen hoitaa kirjastotoiminnasta vastaavat opettajat. Lainaus ei kuitenkaan ole ongelmallista, koska lainaus-tiedot eivät täysin välity, kuten eivät asiakkaiden toiveetkaan. Siirtokokoelman huono puoli on myös se, että kun lainauksessa ei ole henkilökuntaa paikalla, niin koululaiset eivät saa apua teosten etsimiseen tai tiedonhakuun. Siirtokokoelmien hinta-arvion voi laskea seuraavasti: 900 nidettä x 15 € (kirjan keskimääräinen hinta-arvio), joten kuluja yhtä siirto-kokoelmaa kohden 13 500 €. Tähän tulee vielä päälle aineiston käsittelykulut, kuten luettelointi ja muovitustyö. Siirtokokoelmien määrä olisi sivukylien koulujen määrä eli kuusi siirtokokoelmaa, 6 x 13 500 €, josta tulee aika korkea yhteiskulu, 81 000 €. Koska Lauri Haikolan kouluun on perusteilla oma koulukirjasto, niin sitä ei ole laskettu tähän lukuun mukaan.

Osa aiempien kyselyiden vastaajista ei pitänyt tätä sopivana kirjastomuotona, koska kaikilla kouluilla ei ole tilaa ja onko opettajilla halua, kiinnostusta tai aikaa toimia kirjastovastaavina eli lainaamisen hoitajina? Lisäksi on mietittävä myös kyläkoulujen tulevaisuutta. Jatkavatko Sievin kaikki nykyiset alakoulut? Jos ei niin mikä olisi silloin mahdollisen siirtokokoelman tulevaisuus? Oulaisissa on myös kokemuksia siitä, ettei lukuintoisille lapsille mikään määrä kirjoja riitä, jolloin vanhemmat joutuvat kuljettamaan lapsensa pääkirjastoon laajemman valikoiman äärelle.

Kirjakuljetukset kouluille. Kunnan tai kuljetusliikkeen pakettiautolla tms. kuljetetaan kirjalaatikoita kuudelle sivukylän koululle, mahdollisesti myös keskustaajaman koululle. Kuljetus 1- 2 krt/ kk. Muuttolaatikkomallisia laatikoita tarvitaan 20 - 60 kpl, määrä riippuu kuljetuspäivistä, kysynnästä ja koulujen koosta riippuen. Henkilöstötarve on ainakin 1 htv (kirjasto, kuljetusliike, koulujen ja päiväkotien henkilöstö), lisäksi tarvitaan kuljetuskalusto kuljetusliikkeeltä tai kunnalta (käytetyn pakettiauton hinta 7000 - 10000 € ja auton käyttökulut noin 3500 - 4500 €/vuosi riippuen ajokilometreistä¹⁶).

¹⁶ Tiedot perustuvat vapaa-aikatoimen pakettiauton vuoden 2018 kustannuksiin.

Huonona puolena tässä on se, että lapset eivät pääse itse valitsemaan itselleen luettavaa. Lisäksi huonoa on se, että kouluilla tarvitaan tilaa kirjalaatikoiden esillepanoon ja säilytykseen. Edellisten kirjastoautoselvitysten mukaan Sievin kaikilla kouluilla ei ole ylimääräistä tilaa.

Kirjastoautopalvelun ostaminen toisesta kunnasta. Mahdollisesti kirjastoautopalvelua voidaan tulevaisuudessa ostaa Kalajoelta tai Ylivieskasta, mutta tässä vaiheessa oli liian varhaista selvittää missä laajuudessa ostaminen onnistuisi ja mitä palvelu maksaisi. Kirjastoautojen yhteiskäyttö ja autopalvelun kehittäminen kuntien yhteistyönä tuo kuitenkin jatkossa uusia ja taloudellisesti järkeviä keinoja toteuttaa kirjastoautopalvelua.

Kirjojen lainaaminen postitse. Tämä tapa on kallis ja toimitus postin välityksellä on sikäläkin huono, että useimmille lähin posti sijaitsee kunnan keskustassa, lähellä pääkirjastoa.

Asioimiskuljetuksen järjestäminen kirjastoon. Ikääntyneiden päiväohjelma voi palveluliikennekuljetuksissa mukana olevilla olla niin täynnä, etteivät enää jaksu tulla kirjastoon. Toisaalta jos päiväohjelma on jo täynnä, niin asiakkaille ei myöskään jää aikaa tulla kirjastoon.

Koululaisten kuljettaminen kirjastoon. Koulut pitivät sitä aiemmin tehdyissä kyselyissä kalliina eli se vaatisi liikaa aikaa ja rahaa. Heistä se voisi onnistua 1 - 2 krt/ vuosi jonkin muun keskustakäynnin yhteydessä. Hankkeessa selvitettiin säännöllisen koululaiskuljetuksen hintaa paikalliselta kuljetusyrittäjältä. Siinä Sievin kaikki sivukyliä alakoululaiset kuljetettaisiin pääkirjastolle kaksi kertaa kuukaudessa kouluvuoden aikana. Kuljetuskertoja kouluvuoden aikana tulisi 19 kertaa (elokuu 1 kerta, syyskuu – toukokuu 2 krt/kk). Alakouluja on kuusi ja parissa koulussa (Jyrinki ja Korhonen) on niin paljon oppilaita, että he eivät mahdu yhteen linja-autoon, vaan vaativat lisäkuljetuskerrat. Kuljetuskerrat x koulujen määrä 6 + kaksi lisäkertaa kahdelle koululle tekee 19 x 8. Yhteensä kouluvuoden aikana tulisi 152 eripituista koululaisten bussikuljetusta. Kuljetusyrittäjän syyskuussa 2018 antaman hinta-arvion mukaan koulupäivän aikana tehty yksi kuljetus maksaisi 150 € - 250 € / kuljetuskerta (sis. alv 10 %). Verollisena kuljetuksen hinta olisi vähintään 22 800 € ja enintään 38 000 €/kouluvuosi. Verottomana hinnat ovat 20 520 - 34 200 €. Karkeasti arvioiden kuljetuspalvelun hinta vastaisi nykyisen kirjastoauton suurinta vuosittaista kuluerää, joka muodostuu työvoimakuluista (29 500 €).

Työvoimakulut myös kirjaston puolella kasvaisivat koululaiskuljetuspäivinä, koska yksi työntekijä ei ehdi palvella bussilastillista lapsia, vaan työvuorossa olisi oltava aamuisin aina kaksi työntekijää. Nykyinen aamuvuoro hoidetaan yhdellä työntekijällä ja koululaiskuljetusten tullessa kirjaston työntekijämäärää pitäisi lisätä. Virkailijan vuosipalkan kustannukset sivukuluineen tekee noin 30 500 €¹⁷. Olisi myös mahdollista hankkia pelkkä lainausautomaatti (2000 – 3500 €) tai investoida omatoimikirjastoon, jolloin myös aukioloaikoja voitaisiin laajentaa. (Omatoimikirjaston kulut esitetään myöhemmin).

Lisäksi pitää miettiä sitä, että miten tällainen koululaisten kuljettaminen istuisi koulujen arkeen, sillä kuljetuspäivinä koulupäivistä tulisi erilaiset. Koulutoimenjohtaja Matti Saarenpään mukaan kaksi kertaa kuukaudessa tapahtuva kuljettaminen rikkoo liikaa lasten koulupäiviä, koska lapsilla on Opsin mukaan muitakin

¹⁷ Kirjastovirkailijan kuukausipalkka sivukuluineen v. 2018 on 2545,25 €.

koulukuljetuksia, kuten käynnit uimahallissa ja kulttuuritapahtumissa. Lisäksi tiheä kuljettaminen tulee kalliiksi, joten se ei ole realistinen vaihtoehto. Kirjastokuljetuksia voisi olla enintään kerran kuukaudessa.¹⁸

Omatoimikirjasto. Omatoimikirjaston hankintakuluja selvitettiin kahdesta eri kirjastosta: tämän alueen aluekirjastolta, Oulun kaupunginkirjastosta, joka on suuri kirjasto ja Kauhavan kaupunginkirjastosta, joka on pienempi ja jonka toimipisteet ovat lähempänä Sievin kirjaston kokoluokkaa.

Oulussa viime vuosina usea kaupunginosakirjasto, kuten Pateniemi, Puolivälikangas, Kastelli, Maikkula, Ritaharju, Kello, Tuira, Ylikiiminki, Jääli, Karjasilta ja Hiukkavaara on muutettu omatoimikirjastoksi. Se on lisännyt niiden aukioloaikoja: ne ovat arkisin auki tavallisesti klo 9 – 21 ja viikonloppuisin klo 9 – 17, aukioloajat ovat kasvaneet 25 %¹⁹. Omatoimikirjaston tekniikka on heillä maksanut n. 5 000 €/ kirjasto, mutta tallentava kameravalvonta on ollut jo valmiina ja useammalla kirjastolla oli jo ennestään lainaus- ja palautusautomaatit. Lisäksi kuluja on tullut sähkö- ja muutostöistä. Oulussa omatoimikirjaston pystyi rakentamaan edullisimmillaan 10 000 eurolla, mutta hintaa saattoi tulla jopa 50 000 €. Kauhavalla yhdelle omatoimikirjastolle hintaa tuli keskimäärin noin 40 000 €/ kirjastoa kohden.

Uusi lainausautomaatti maksaa 2000 – 3500 €/laite. Palautusautomaatti ei ole välttämätön, riittää kun on iso lukittava laatikko josta henkilökunta palauttaa lainat käsin. Omatoimikirjasto vaatii kameravalvonnan, jossa jokainen sisäänkirjautuja kuvataan ovella sekä kameroiden fyysisen suojauksen. Kameravalvonnan hinta vaihtelee, mutta saatujen lukujen mukaan pitää varautua noin 7 000 € kustannuksiin. Lisäksi tarvitaan kulunvalvontayksikkö, joka lukee kirjastokortin koodin ja henkilökohtaisen pin-koodin (hintaa noin 5000 – 5500 €) ja mahdollisesti myös kulunvalvontaportin (7500 €). Laitteistojen ja ohjelmiston tuki, rajapinnat, ylläpito, huoltokäynnit ja vuosihuolto maksavat, näiden vuosikulut ovat 2000 - 2500 euroa. Kirjaston palvelutiskille ja työtiloihin tulee omatoimikirjastossa olla pääsy estetty ja asiakastiloista tulee poistaa tavarat, joita mahdollisesti voitaisiin varastaa. Tyhjät verkkopistokkeet jätetään kytkemättä. Tietokoneet, näytöt ja lisälaitteet ym. tulee vaijeroida sekä kirjaston valaistus tulee automatisoida. Luultavasti kirjastoon tarvitaan myös vartiointipalvelu hätä- ja ongelmatapauksia varten. Laitteiden lisäksi tulee varautua erilaisiin sähkö- töihin ja mahdollisesti kiinteistön muutostöihin (5000 – 8000 €).

Omatoimikirjastot ovat Oulussa toimineet hyvin ja asiakkaat ovat olleet tyytyväisiä, eikä ilkeävaltaa ole ollut. Perheet ovat alkaneet käydä yhdessä lähikirjastossa viikonloppuisin. Päiväkotijärjestys ja koululaisryhmiä on alkanut käymään kirjastossa omatoimiaikoina. Opiskelijat ja lehtien lukijat ovat olleet tyytyväisiä ja kirjaston käyttöaste kasvaa ja tiloja on voitu tarjota myös muiden toimijoiden käyttöön. Omatoimikirjaston hankintavaihe on työläs ja tekniikan kanssa on ollut pieniä ongelmia. Lisäksi kirjastoihin, joissa on ollut järjestyshäiriöitä, ei ole laitettu omatoimiratkaisua, eikä niihin ole sitä Oulussa suunnitteillakaan.

Vapaaehtoisten suorittama kirjojen kotiinkuljetuspalvelu, käytännössä Sievin 3. sektorin toimijat eli yhdistykset. Vapaaehtoistoimijoille pitäisi järjestää aiheesta erillinen kysely ja selvittää, että ovatko he valmiita tai sitoutuneita tällaiseen toimintaan. Muilla paikkakunnilla aineiston kotiinkuljetusta vanhuksille ja liikuntaesteisille ovat hoitaneet esim. SPR:n paikallisosastot.

Ei mitään palvelua. Koulut ja päiväkodit hankkivat tarvitsemansa aineiston parhaaksi katsomallaan tavalla. Lapset eivät itse pääse valitsemaan luettavaa. Kirjasto palvelee vain niitä, jotka pääsevät kivijalkakirjastoon

¹⁸ Matti Saarenpään puhelinhaastattelu 1.11.2018.

¹⁹ Omatoimikirjastojen aukioloaika vaihtelee kirjastoittain klo 6 – 22 välillä ja omatoimikirjastot ovat asiakkaiden käytettävissä myös juhlapyhinä.

paikan päälle.

Jos verrataan vaihtoehtoisten palvelumuotoja ja kirjastoautopalveluita keskenään, niin on selvää, että kirjastoautopalvelut on erittäin kustannustehokas palvelumuoto, joka säästää aikaa, vaivaa ja rahaa.

Kirjastoauto tuo palvelut kaikille

Erilaisia tunnuslukuja tarkastelemalla on luotu kokonaiskuva tämän hetken tilanteesta ja on kartoitettu tulevaisuuden näkymiä, mikäli päädytään kirjastoautopalvelun lakkauttamiseen. Laskutavasta riippumatta erilaisten korvaavien kirjastopalvelujen kustannukset nousevat nykyisen kirjastoautopalvelun hintaluokkaan tai jopa kalliimmiksi. Kysyntä ja tarve kirjastoautopalvelulle Sievissä on suuri, mistä kertovat auton lainausluvut. Kirjastoauton käyttöikä tulee muutaman vuoden sisällä vastaan. Laki velvoittaa järjestämään kirjastopalvelut jokaiseen kuntaan ja kuntalaisia on kuultava keskeisissä yleisen kirjaston toimintaan vaikuttavissa kysymyksissä. Kesällä 2018 järjestettiin kirjastoautokysely ja vastausten tulos oli selvä, kirjastoautopalvelun jatkumisen koki tärkeäksi 90 % vastaajista. Halutaanko kirjastopalvelut järjestää nykyisellä mallilla joka palvelee hyvin eri ikäisiä ja eri puolella kuntaa asuvia sieviläisiä, palvelua edelleen kehittämällä vai halutaanko palvelu lopettaa ja tiputtaa kirjastotoiminnan fyysistä saatavuutta, laajuutta ja laatua?

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa 2014 – 2017²⁰ painotetaan toimivia yleisiä peruspalveluiden tarjontaa lapsiperheille. Palveluiden tulee olla riittävät ja laadukkaat. Kirjastopalvelut ovat merkittävä lasten ja nuorten kulttuuripalvelun tuottaja tavoitettavuutensa sekä monipuolisen aineisto- ja verkkopalvelujensa ansiosta. Kirjastossa toteutuu tasavertaisuus, laaja-alaisuus sekä monikulttuurisuus. Sievissä, Ylivieskassa ja Nivalassa kirjastoautotoiminta takaa myös lasten ja nuorten alueellisen tasa-arvon. Myös kuntastrategiassa (2018 – 2021) luvataan tarjota hyvät peruspalvelut elämän eri vaiheisiin.

Lukutaidon merkitystä ei saa väheksyä. Merkitys päinvastoin kasvaa jatkuvasti kun informaatiota on tarjolla yhä enemmän, palvelut siirtyvät verkkoon ja arki muuttuu kirjoitetuksi, vaikka emme avaisi yhtään kirjaa. Olemme tottuneet olettamaan, että koko kansa olisi lukutaitoista, mutta näin ei kuitenkaan ole. Heikko lukutaito vaikeuttaa elämää ja asiointia, hankaloittaa opinnoista selviämistä, passivoi ja edesauttaa syrjäytymistä. Lukutaito ja –innostus syntyvät lapsuudessa ja tutkimusten mukaan juuri lasten lukemisen edistämällä on kaikkein suurin vaikutus ja se on ensiarvoisen tärkeää työtä, johon pitää enemmän resursoida. Kirjastoautopalvelulla tuetaan täsmällisesti ja tehokkaasti lasten lukemiskulttuuria. Vain lukemalla tekninen lukutaito vahvistuu ja lukeminen sujuvoituu. Lukutaito on yksilön ja yhteiskunnan etu, uusin eloonjäämistaito.

Pohjois-Suomen Avin kirjastoimen ylitarkastaja Merja Kummala-Mustonen on Sievin kirjastosta antanut kaksi lausuntoa (28.9.2011 ja 6.11.2018). Näissä hän toivoo, että Sievi ei luopuisi kirjastoautotoiminnasta, koska palvelun käyttö Sievissä on suurta. Uusimassa lausunnossa hän mm. *toteaa, että Sievin kirjastoauto (lainoja 40 512) oli viidenneksi eniten lainoja antanut kirjastoauto Pohjois-Pohjanmaalla viime vuonna ja kirjastoauton lainat olivat 42 % Sievin kirjastolaitoksen kokonaislainauksesta. Kirjastoauto on siis erittäin käytetty palvelu Sievissä.*

Aluehallintovirastot ovat tehneet peruspalvelujen arviointia kirjastopalvelujen saavutettavuudesta vuonna 2015 ja kirjastopalveluista lasten lukutaidon edistämiseksi vuonna 2017. Vuoden 2015 arvioinnissa todetaan, että kirjastoautopalvelut ovat erityisen tärkeitä lapsille maaseudulla mutta myös kaupungeissa, joissa

²⁰ Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2014 – 2017, s. 4 ja 31.

matka kiinteään kirjastoon saattaa olla liian vaikeakulkuinen ja turvaton. Jos kirjastoautopalvelu lakkaa mutta koulu jää, korvaavien kirjastopalvelujen järjestäminen jäljelle jäävälle koululle ja asiakaskunnalle on vaikeaa. Siksi kirjastoautopalvelujen lakkauttaminen heikentää yleensä aina palvelujen saatavuutta niiltä, joille itsenäinen asiointi kauemmas on hankalaa tai turvaton eli esimerkiksi lapsilta ja nuorilta. Peruspalvelujen arvioinnin 2015 mukaan Pohjois-Pohjanmaan maaseudulla tai kylissä lapsella tai nuorella on keskimäärin matkaa kirjastoon 7-9 kilometriä. Pyöräiltäväksi matkat ovat useimmille nuorillekin liian pitkät. Kirjastoautopalveluja tarjoamalla kyetään parantamaan kylien kirjastopalvelujen heikkoa saatavuutta. Kirjastoautopalvelut tavoittavat alle 16-vuotiaat hyvin.

Vuoden 2017 arvioinnin mukaan kirjastoautot palvelivat kouluja käymällä koulupysäkeillä (53 prosenttia kirjastoista). Aktiivinen palvelujen tarjoaminen olikin parantanut koululaisten kirjastopalvelujen saatavuutta näissä kunnissa, Sievi mukaan lukien. Sievissä kirjastoauto palvelee kouluja ja päiväkoteja. Lasten- ja nuortenkirjojen osuus kirjallainauksesta oli Sievissä 68 % vuonna 2017. Kirjastoautossa osuus oli todennäköisesti vielä suurempi, mutta sitä ei ole tilastoitu valtakunnalliseen kirjastotilastotietokantaan. On vaikea kuvitella kuinka Sievin kirjasto pystyisi vastaamaan kaikkiin näihin haasteisiin ilman kirjastoautoa. Kirjastoautopalveluista luopuminen vaikuttaisi erityisesti lasten ja nuorten mahdollisuuteen saada kirjastopalveluja ja heikentäisi lasten ja nuorten lukutaidon ja lukuharrastuksen kehittymistä. Lasten ja nuorten palvelujen lisäksi myös ikäihmisten ja erityisryhmien kirjastopalvelut heikentyisivät. Mielestäni on erittäin tärkeää, että Sievin kunta lapsirikkaana kuntana turvaa lasten ja nuorten kirjastopalvelut ja jatkaa kirjastoautotoimintaa myös tulevaisuudessa.

Uuden auton käyttöstettä ja henkilötyövuosia tulisi nostaa, jotta kirjastoautopalvelua voidaan kehittää. Uusia toimintamuotoja voidaan löytää kehittämällä kirjastoauton palvelua vastaamaan uusiin haasteisiin ja lisäämällä yhteistyötä koulujen (koulutustilaisuudet, satutunnit, lukutunnit, kirjavinkkaus, tiedonhaun opastus), päiväkotien ja muiden yhteistyökanavien (kansanopisto, kyläyhdistykset, yhdistykset, Jelpiverkko, kunnan nuorisotyö yms.) kanssa. Kirjastoautoja käytetään yleisesti kirjastojen ja kuntien tapahtumien yhteydessä. Erilaisiin kuntien tapahtumiin, varsinkin kesätoreille ja kesätapahtumiin osallistuminen olisi jatkossa tärkeää. Kummankin kirjastokimppa-alueen (Tiekkö- ja Kiri-kirjastot) kirjastoautot ovat kaksi päivää viikosta käyttämättöminä tallissa. Näille viikonlopun päiville tai kesäajalle olisi mahdollista järjestää tai osallistua erilaisiin kulttuuritapahtumiin ja jalkauttaa kirjasto kansan keskele. Kirjaston kotipalvelussa on kyse hakeutuvasta palvelusta, jossa kirjasto/ kirjastoaineistoa viedään asiakkaan luokse. Myös sitä uuden auton kanssa kannattaisi kokeilla. Kirjastoautotoiminnan tulevaisuus vaatii kirjastoilta määrätietoista suhtautumista toiminnan vastaamista kysyntään ja aktiivisuutta palvelutoiminnan suunnittelussa.

Hyvin suunniteltu kirjastoauto varmistaa kirjastopalveluiden kattavan tarjonnan ja mahdollistaa kunnan muiden palveluiden esilletuomisen seuraavat 15 – 20 vuotta. Jos nykyinen tapa järjestää haja-asutusalueen kirjastopalvelut toimii hyvin, on kustannustehokasta ja siihen ollaan tyytyväisiä, niin miksi toiminta pitäisi lopettaa tai muuttaa toisenlaiseksi? Sievissä väestö on koko maahan verrattuna nuorta, alle 15-vuotiaita on väestöstä 26,7 % ja kirjaston kokonaislainoista reilusti yli 50 % tulee lasten- ja nuortenaineistoista. Lapsirikkaan kunnan tulisi näistä syistä panostaa voimallisemmin lasten- ja nuorten kirjastopalveluihin. Paras tapa vastata haasteeseen on päiväkodit, koulut ja kylät kiertävä kirjastoautopalvelu.

Lukeminen kasvattaa hyvinvointia ja kirjastoista sanotaankin ”Laita yksi raha kirjastoon, saat neljä takaisin”. Jokainen kirjasto ja kirjastoauto ovat kuntansa kirjastoja ja saavat toimintavarat taustaorganisaatioiltaan. Kirjastoautopalvelun tulevaisuudesta päättäminen jää kunnan luottamushenkilöille.

Liitteet

Liite 1

ASIAKASKYSELY SIEVIN KIRJASTOAUTOPALVELUT

Vastausaika 1.7. – 31.8.2018. Kysely löytyy myös verkosta:
<https://goo.gl/forms/ZSt8IY5Oixcp5aAi1>

Arvoisa kirjaston asiakas,

Sievin nykyinen kirjastoauto Pauliina 2 on jo 22-vuotias ja tulossa eläkeikään. Kirjastossa on meneillään Kirjastoautolla tulevaisuuteen vai ei? –kehittämishanke, jossa selvitetään eri vaihtoehtoja kirjastoautopalvelun jatkumiseksi.

Vastaa ja vaikuta Sievin kirjastoautopalvelun tulevaisuuteen. Vastauksia toivomme kaikilta kirjaston käyttäjiltä ja myös heiltä, jotka eivät käytä kirjastopalveluita. Ympyröi tai alleviivaa sinulle sopiva vastaus. Jos tila ei riitä vastaamiseen, niin voit jatkaa sivun toiselle puolelle.

Taustatiedot

Ikä _____

Sukupuoli nainen mies muu

Käytätkö Sievin kirjastoauton palveluita? Kyllä Ei

Kummassakin tapauksessa kerrotko omin sanoin miksi:

Miten hyvin nykyiset kirjastoautopalvelut palvelevat teitä? (asteikko 1 – 10: 1= heikosti, 10= erinomaisesti)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Onko toiminta vastannut odotuksiasi? Kyllä Ei

Kummassakin tapauksessa kerrotko vielä omin sanoin miten/ miksi?

Mitä muita palveluita toivoisitte kirjastoautoon perinteisen lainauksen lisäksi?

Kuinka tärkeänä koet kirjastoautopalvelujen jatkumisen Sievissä asteikolla 1 - 10?

(1= ei lainkaan tärkeä, 10 erittäin tärkeä) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Terveiset, ruusut ja risut kirjastolle & kirjastoautolle:

Kaikkien kyselyyn vastanneiden kesken arvotaan 4 kappaletta 50 euron lahjakortteja paikallisiin liikkeisiin!
Jos haluat osallistua arvontaan, täytä erilliseen liuskaan nimesi ja yhteystietosi.

Kiitos vastauksestasi!

Liite 2

Pohjois-Suomen Aluehallintoviraston kirjastotoimen ylitarkastajan lausunto 6.11.2018.

Sievin kunta / kirjasto

Lain yleisestä kirjastosta (1492/2016) tavoitteena (2 §) on edistää väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin, tiedon saatavuutta ja käyttöä, lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa, mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen sekä aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta. Lain perustelumuiotissa todetaan, että yleisen kirjaston tulee olla jokaisen saavutettavissa. Yleisiä kirjastoja ylläpitämällä julkinen valta osaltaan toteuttaa perustuslain 16 §:n 2 momentissa tarkoitettua yksilön oikeutta kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä.

Kirjastolain 10 §:ssä säädetään, että yleisen kirjaston tulee olla kaikkien käytettävissä ja saavutettavissa. Perustelujen mukaan tarkoituksena on, että yleinen kirjasto olisi lasten, nuorten, aikuisten, ikääntyneiden ja erityisryhmien käytössä ja käytettävissä ja yleinen kirjasto on lähipalvelu.

Sievin kirjastopalveluja tarjotaan pääkirjastossa ja kirjastoautossa ja tämä turvaa palvelujen saavutettavuuden lähipalveluna. Sievin kirjastoauto (lainoja 40 512) oli viidenneksi eniten lainoja antanut kirjastoauto Pohjois-Pohjanmaalla viime vuonna ja kirjastoauton lainat olivat 42 % Sievin kirjastolaitoksen kokonaislainauksesta. Kirjastoauto on siis erittäin käytetty palvelu Sievin.

Kirjastolain (6 §) mukaan yleisen kirjaston tehtävänä on tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin, ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa, edistää lukemista ja kirjallisuutta, tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedonhankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon, tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaisuustoimintaan sekä edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua. Lain 11 pykälässä säädetään yhteistyöstä. Pykälän 2 momentin mukaan yhteistyötä voidaan tehdä mm. päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten kanssa.

Aluehallintovirastot ovat tehneet peruspalvelujen arviointia kirjastopalvelujen saavutettavuudesta vuonna 2015 ja kirjastopalveluista lasten lukutaidon edistämiseksi vuonna 2017. Vuoden 2015 arvioinnissa todetaan, että kirjastoautopalvelut ovat erityisen tärkeitä lapsille maaseudulla mutta myös kaupungeissa, joissa matka kiinteään kirjastoon saattaa olla liian vaikeakulkuinen ja turvaton. Jos kirjastoautopalvelu lakkaa mutta koulu jää, korvaavien kirjastopalvelujen järjestäminen jäljelle jäävälle koululle ja asiakaskunnalle on vaikeaa. Siksi kirjastoautopalvelujen lakkauttaminen heikentää yleensä aina palvelujen saatavuutta niiltä, joille itsenäinen asiointi kauemmas on hankalaa tai turvaton eli esimerkiksi lapsilta ja nuorilta.

Peruspalvelujen arvioinnin 2015 mukaan Pohjois-Pohjanmaan maaseudulla tai kylissä lapsella tai nuorella on keskimäärin matkaa kirjastoon 7-9 kilometriä. Pyöräiltäväksi matkat ovat useimmille nuorillekin liian pitkät. Kirjastoautopalveluja tarjoamalla kyetään parantamaan

kylien kirjastopalvelujen heikkoa saatavuutta. Kirjastoautopalvelut tavoittavat alle 16-vuotiaat hyvin.

Vuoden 2017 arvioinnin mukaan kirjastoautot palvelivat kouluja käymällä koulupysäkeillä (53 prosenttia kirjastoista). Aktiivinen palvelujen tarjoaminen olikin parantanut koululaisten kirjastopalvelujen saatavuutta näissä kunnissa, Sievi mukaan lukien.

Sievissä kirjastoauto palvelee kouluja ja päiväkoteja. Lasten- ja nuortenkirjojen osuus kirjallainauksesta oli Sievissä 68 % vuonna 2017. Kirjastoautossa osuus oli todennäköisesti vielä suurempi, mutta sitä ei ole tilastoitu valtakunnalliseen kirjastotilastotietokantaan.

Lasten ja nuorten lukutaidosta ollaan Suomessa huolissaan. Elokuussa 2018 julkaistiin opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman kansallisen Lukutaitofoorumin linjaamat lasten ja nuorten lukutaidon ja lukemisharrastuksen kehittämisen suuntaviivat. Niissä korostetaan laajaa yhteistyötä lukemisen ja lukutaitojen edistämiseksi. Kirjastopalveluilla on merkittävä osa lasten ja nuorten lukutaidon ja lukemisharrastuksen kehittämiseksi. Myös uusissa opetus-suunnitelmissa kirjaston merkitys oppimisympäristönä ja monilukutaidon edistäjänä yhdessä koulun kanssa korostuu.

On vaikea kuvitella kuinka Sievin kirjasto pystyisi vastaamaan kaikkiin näihin haasteisiin ilman kirjastoautoa. Kirjastoautopalveluista luopuminen vaikuttaisi erityisesti lasten ja nuorten mahdollisuuteen saada kirjastopalveluja ja heikentäisi lasten ja nuorten lukutaidon ja lukemisharrastuksen kehittymistä. Lasten ja nuorten palvelujen lisäksi myös ikäihmisten ja erityisryhmien kirjastopalvelut heikentyisivät.

Mielestäni on erittäin tärkeää, että Sievin kunta lapsirikkaana kuntana turvaa lasten ja nuorten kirjastopalvelut ja jatkaa kirjastoautotoimintaa myös tulevaisuudessa.

Merja Kummala-Mustonen

kirjastotoimen ylitarkastaja

Lähteet

Tiina Harle: Kirjastoautopalvelut jatkumaan. Hankeraportti. Haapaveden ja Haapajärven kirjastot 27.4.2018

Riikka Heikkilä: Sievin haja-asutusalueen kirjastopalvelut. Kyselytutkimus asiakkaille. Opinnäytetyö kevät 2014, Oulun ammattikorkeakoulu.

Merja Sandholm: Sievin kirjastoautosta monipalveluauto? Tutkimus asiakkaiden kiinnostuksesta kirjastoautossa tarjottaviin oheispalveluihin. Opinnäytetyö 2011, Haapaveden Opisto.

Kirjastoautotoiminta murroksessa – yhteenveto kirjastoautojen tilanteesta Suomessa. Suomen kirjastoseuran selvitys 9.8.2016. Löytyy osoitteesta:

<http://suomenkirjastoseura.fi/files/julkaisut/Kirjastoautotoiminta%20murroksessa%20%20yhteenveto%20kirjastoautoista%20Suomessa%20elokuu%202016.pdf>.